

Tarvo Dubinin

**MAJANDUSAASTA ARUANDE
ESITAMINE JÕGEVAMAA MIKRO- JA
VÄIKEETTEVÕTETE NÄITEL**

LÕPUTÖÖ

Teenusmajanduse instituut
Majandusarvestuse õppekava
Juhendaja: Laivi Annus-Anijärv

Mõdriku 2022

Autori deklaratsioon ja lihtlitsents

Mina, Tarvo Dubinin, tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja Laivi Annus-Anijärv */allkirjastatud digitaalselt/*

Lõputöö on kaitsmisele lubatud Teenusmajanduse instituudi direktori korraldusega nr 1-14/56 kuupäev 04.05.2022

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tarvo Dubinin

sünnikuupäev: 23.02.1998

annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Majandusaasta aruande esitamine Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete näitel“

- 1) reprodutseerimiseks säilitamise eesmärgil;
- 2) elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;
- 3) kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

- 1) lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
- 2) PDF-failina esitatud töö vastab täielikult kirjalikult esitatud tööle.

Mõdrikul 05.05.2022 */allkirjastatud digitaalselt/*

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1 MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMINE JA MITTEESITAMINE	6
1.1 Majandusaasta aruande koostamine ja esitamine	6
1.1.1 Majandusaasta aruandes sisalduvad aruanded	9
1.2 Vastutus ja tagajärjed majandusaasta aruande mitteesitamisel	17
2 EMPIIRILISE UURINGU METOODIKA.....	22
2.1 Majandusaasta aruande esitamise olulisus ja mitteesitamise põhjused	25
2.2 Intervjuu registripidajaga.....	32
2.3 Järeldused ja ettepanekud	33
KOKKUVÕTE.....	35
SUMMARY	37
KASUTATUD KIRJANDUS	38
LISAD	42
Lisa 1. Ankeetküsimustiku küsimused majandusaasta aruande esitamise kohta	42
Lisa 2. Intervjuu registripidajaga	46
Lisa 3. Dokumendivaatlus.....	46

SISSEJUHATUS

Vastavalt raamatupidamise seadusele peab raamatupidamiskohustuslane lõppenud majandusaasta kohta koostama majandusaasta aruande, mis sisaldab endas raamatupidamise aastaaruannet ja tegevusaruannet (RPS § 14 lg 1). Tavapäraselt algab majandusaasta jaanuaris ning kestab 12 kuud (RPS § 13 lg 1-3).

Majandusaasta aruanne tuleb esitada mõistliku aja jooksul, kuid mitte hiljem, kui 12 kuud pärast majandusaasta lõppu (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34 EL, 2013). Äriseadustiku (§ 60 lg 1) järgi tuleb majandusaasta aruanne esitada 6 kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu äriregistris registripidajale. Seega enamikul juriidilistel isikutel on juuni viimane kuupäev see tähtpäev, kuna äriregistris tuleb majandusaasta aruanne esitada.

Majandusaasta aruannetel on mitmeid eesmärgi, mis ei piirdu ainult teabe andmisega investoritele, vaid edendavad ka äriühingu juhtimist, sest nad annavad ülevaate varasematest tehingutest (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34 EL, 2013). Lisaks investoritele ja juhatusele huvituvad ettevõtte finantsseisundist ja -tulemusest ning rahavoogudest ka omanikud, võlausaldajad, ostjad, valitsus ja töötajad (Otsus-Carpenter, 2016, lk 59; Keskküla, 2018, lk 123).

Seoses koroonakriisiga lükati majandusaasta aruande esitamise kohustust 4 kuud edasi nendel ettevõtetel, kelle majandusaasta lõppes 31.12.2019, kuna arvati, et ettevõtetel on kriisi tõttu komplikatsioone ja kardeti, et nii mõnigi ettevõtte lõpetab tegevuse. Kuid muutus oli vaid ühekordne ja sellegipoolest soovitati majandusaasta aruanded esitada äriregistrile ettevõtjaportaalis kohe, kui need olid lõpetatud. Seda eelkõige sellepärast, et riigil on andmeid vaja statistika ja toetuste andmise otstarbel. (Ruut, 2020)

Aastast aastasse on uudiseid, et ligi kolmandik ettevõtteid esitab majandusaasta aruande hilinemisega (Seinberg, 2015; Ivask, 2017). Rahandusministeerium tellis Tallinna Tehnikaülikoolilt uuringu, mille eesmärgiks oli tuvastada majandusaruannete hilise esitamise ja mitteesitamise põhjused ning tagajärjed, sest pea 40% esitatud aruannetest esitatakse hilinemisega ja umbes 25% Eesti ettevõtjatest jätab iga aastast oma majandusaasta aruande esitamata (Laidroo, et al., 2020, lk 14). Varasema uuringu (Kallakas, 2021, lk 43, 53) kohaselt on toodud välja, et enamus äriühingutel puuduvad teadmised finantsvaldkonnas ja majandusaasta aruande esitamine ei ole neile oluline.

Lõputöö eesmärk on selgitada välja hinnangud majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete seas ning teha järeldusi ja pakkuda välja meetmeid, mille abil oleks võimalik soodustada majandusaasta aruannete esitamist.

Eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgmised ülesanded:

- 1) tuua välja majandusaasta aruande esitamise nõuded ja toimingud ning esitada spetsialistide kommentaare esitamise nõuete ja toimingute osas;
- 2) selgitada välja majandusaasta aruande mitteesitamise tagajärjed ja vastutus;
- 3) koostada empiirilise uuringu metoodika;
- 4) kaardistada ja analüüsida Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnanguid majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta;
- 5) viia läbi poolstruktureeritud intervjuu registripidajaga ning esitada saadud tulemused;
- 6) teha järeldusi ja ettepanekuid, mille abil oleks võimalik soodustada majandusaasta aruannete esitamist.

Lõputöö koosneb peamiselt kahest peatükist. Esimeses peatükis räägitakse majandusaasta aruandega seotud seadusest tulenevatest nõuetest ja selgitavast infost ning majandusaasta aruande koostamisest ja esitamisest. Lisaks antakse ülevaade tagajärgedest majandusaasta aruande mitteesitamisel nii ettevõtjatele kui ka avalikkusele. Teises peatükis räägitakse lähemalt uuringu metoodikast ja valimist ning analüüsitakse ankeetküsimustiku vastuseid ning tehakse järeldusi ja ettepanekuid seoses majandusaasta aruande hinnangulise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta.

Lõputöö sisulise osa andmed põhinevad eelkõige raamatupidamise seadusel, äriseadustikul, karistusseadustikul, Raamatupidamise Toimkonna juhenditel 1 ja 2, SME IFRS-il, Maire Otsus-Carpenteri raamatul „Väikeettevõtte raamatupidamine“, Mai Palmipuu raamatul „Majandusaasta aruande koostamine“, Janek Keskküla raamatul „Finants- ja maksuarvestus“, Laivi Laidroo ja teiste uuringul „Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs rahandusministeeriumile“, Kätlin Kallakase magistritööl „Majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid (Eesti juriidiliste isikute näitel), Raamatupidamis- ja maksuinfoportali, Äripäeva ning teistel uudistel.

1 MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMINE JA MITTEESITAMINE

Raamatupidamiskohustuslane peab lõppenud majandusaasta kohta koostama ja esitama majandusaasta aruande ehk aastaaruande ja tegevusaruande (RPS § 14 lg 1 ja lg 2¹). Raamatupidamiskohustuslasteks on „Eesti Vabariik ühe avalik-õigusliku juriidilise isikuna, kohaliku omavalitsuse üksus, iga Eestis registreeritud era- või avalikõiguslik juriidiline isik, füüsilisest isikust ettevõtja ja Eestis registrisse kantud välismaa äriühingu filiaal“ (RPS § 2 lg 2). Füüsiline isik on inimene (TsÜs §7 lg 1) ja juriidiline isik on õigussubjekt, kes on loodud seaduse alusel (TsÜs § 24). Avalik-õiguslik juriidiline isik on loodud avalikes huvides ja eraõiguslik juriidiline isik on loodud erahuvides (TsÜs § 25 lg 1-2).

Majandusaasta aruande koostamine ja esitamine on reguleeritud raamatupidamise seadusega ja kas Eesti finantsaruandluse standardiga või rahvusvahelise finantsaruandluse standardiga (RPS § 17 lg 1). Majandusaasta aruande koostamine sisaldab aastaruande ja tegevusaruande koostamist ning majandusaasta aruande heakskiitmist tegevjuhtkonna poolt (RPS § 14 lg 2, § 25 lg 1). Majandusaasta aruande esitamine sisaldab audiitorkontrolli, majandusaasta kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepaneku koostamist äriühingute puhul ja majandusaasta aruande esitamist kinnitamiseks osanikele või aktsionäridest moodustatud üldkoosolekule (RPS § 14 lg 2¹; ÄS § 168 lg 1, § 298 lg 1 p 7). Kinnitatud majandusaasta aruande koos teiste eelnevate lisadega peab juhatus esitama äriregistrile kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu (ÄS § 97¹, § 179, § 334).

1.1 Majandusaasta aruande koostamine ja esitamine

Finantsraamatupidamise korraldamine, finantsaruandluses kasutatavad arvestuspõhimõtted ja informatsiooni esitusviis peavad olema raamatupidamise seadusega kooskõlas ja vastama ühele kahest finantsaruandluse standardist (RPS § 17 lg 1):

- 1) Eesti finantsaruandluse standard;
- 2) rahvusvaheline finantsaruandluse standard.

Eesti finantsaruandluse standard on rahvusvaheliselt tunnustatud aruandluse ja arvestuse põhimõtetele tuginev finantsaruandluse nõuete kogum. Standard on avalikkusele suunatud ja standardi põhinõuded kehtestatakse raamatupidamise seadusega ning täpsustatakse valdkonna eest vastutava ministri määrusega ehk Raamatupidamise Toimkonna juhenditega (RPS § 3 lg 7).

Kõik Toimkonna juhendid on koostatud väikese ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvahelise finantsaruandlusstandardi ehk SME IFRS põhjal (Toimkonna tegevus, 2020).

Eesti finantsaruandluse standard on rakendamiseks mõeldud eelkõige väiksematele ja keskmise suurusega ettevõtetele, kellel puudub põhjus koostada täismahus IFRS aruanded (Raamatupidamise Toimkonna selgitused Eesti finantsaruandluse standardist, 2021).

Rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtted põhinevad Euroopa Liidu raamatupidamise direktiividel ja üldtunnustatud finantsaruandluse standarditel (RPS § 3 lg 8). Üldtunnustatud finantsaruandluse standardid on rahvusvahelised finantsaruandluse standardid ehk IFRS, väikese ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvaheline finantsaruandlusstandard ehk SME IFRS, ja rahvusvahelised avaliku sektori finantsarvestuse standardid ehk IPSAS ning muud analoogsed standardid (RPS § 3 lg 9).

Majandusaasta aruande kõige suurema osa - raamatupidamise aastaaruande koostamise ja avaldamise eesmärk on raamatupidamiskohustulase finantsseisundi, majandustulemuse ning rahavoogude õige ja asjakohane kajastamine, mida aruande kasutaja saaks majandusotsuste tegemisel kasutada (RPS § 15 lg 1). SME IFRS (2.2, 3.2) ütleb, et raamatupidamise aastaaruanne, välja arvatud mikroettevõtja lühendatud aastaaruanne (RTJ 1 p 4), peab andma õiglase ülevaate raamatupidamiskohustulase finantsseisundist, finantstulemusest ja rahavoogudest. Mikroettevõtja eesmärk lühendatud aastaaruande koostamisel ja avaldamisel on aruande kasutajale anda ainult raamatupidamise seaduses nõutud info oma finantsseisundi ja -tulemuse kohta (RPS § 15 lg 2²-2³).

RTJ 1 (p 5) ütleb, et aastaruandes esitatav informatsioon annab õiglase ülevaate, kui selles avaldatakse asjakohast ning tõepärast informatsiooni. Kuna Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt koostatud raamatupidamise aastaaruanne eeldab Raamatupidamise Toimkonna juhendite rakendamist (RTJ 1 p 3) ja raamatupidamise seaduse järgimist (RPS § 3 lg 7), siis võib öelda, et Toimkonna juhendite ja raamatupidamise seaduse järgimine aastaaruande koostamisel, tagabki aastaruandes esitatava informatsiooni õiglase ülevaate.

Lähtudes Eesti finantsaruandluse standardist võivad mikro- ja väikeettevõtja koostada lühendatud raamatupidamise aastaaruande, mis koosneb vähemalt bilansist ja kasumiaruandest ning lisadest (RPS § 15 lg 2¹), kusjuures mikroettevõtja ei pea koostama tegevusaruannet (RPS § 14 lg 1¹).

Kehtib, aga põhimõte, et ettevõtja võib alati otsustada põhjalikuma aruande formaadi kasuks, seda eriti siis, kui ettevõtteks võib olla huvigruppe, kellele tema aastaaruanne võiks suuremat huvi pakkuda (Suurekivi, 2021).

Tulenevalt raamatupidamise seaduse ja Toimkonna juhendite rakendamisest, peab iga ettevõtja teadma oma jagunemist suuruse järgi, et koostada vajalikud aruanded vastavalt nõuetele. Ettevõtteid jagunevad mikroettevõtjaks, väikeettevõtjaks, keskmise suurusega ettevõtjaks ja suurettevõtjaks (RPS § 3 lg 14-17).

Tabelis 1 on iseloomustatud ettevõtete jagunemist suuruse järgi.

Tabel 1. Ettevõtete jagunemine (autori joonis RPS § 3 lg 14-17 kohaselt)

	Mikroettevõtja	Väikeettevõtja	Keskmise suurusega ettevõtja	Suurettevõtja
	Bilansipäevaks peavad kõik tingimused vastama	Bilansipäevaks võib vaid 1 tingimus ületada	Bilansipäevaks võib vaid 1 tingimus ületada	Bilansipäevaks vähemalt 2 tingimust ületavad
Varad	Kuni 175 000€	4 000 000€	20 000 000€	20 000 000€
Müügitulu	Kuni 50 000€	8 000 000€	40 000 000€	40 000 000€
Keskmine töötajate arv aruandeaastal		50 inimest	250 inimest	250 inimest
Muu	Üks juhatuse liikmest osanik ning kohustised ei ole suuremad, kui omakapital	Ei ole mikroettevõtja	Ei ole mikro-ega väikeettevõtja	

Nagu tabelist 1 näha on, on varad, müügitulu ja keskmine töötajate arv aruandeaastal peamised arvulised näitajad, mille alusel ettevõtteid üksteisest suuruse järgi eristada.

Tasub mainida, et Eestis on suurettevõtteid võrdlemisi vähe, mis on ka tõenäoliselt põhjus, miks Toimkonna juhendite koostamisel on aluseks võetud SME IFRS, mitte täismahus IFRS. Näiteks 2017

aasta seisuga oli Eestis kokku 103 500 äriühingut, millest ainult 200 olid suurettevõtted. (Aasmäe & Šutova, 2018)

1.1.1 Majandusaasta aruandes sisalduvad aruanded

Täismahus aastaaruanne koosneb põhiaruannetest, milleks on bilanss, kasumiaruanne, rahavoogude aruanne, omakapitali muutuste aruanne, ja lisadest (RPS § 15 lg 2). Raamatupidamiskohustuslane tugineb majandusaasta aruande ning sellega koos esitatavate dokumentide koostamisel Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud, majandusaasta aruande taksonoomiast ja rahandusministri määrusega kehtestatud aruandevormidest (RPS § 14¹ lg 3). Aastaaruandes esitatakse majandusaasta ja sellele eelnenud majandusaasta võrreldavad arv näitajad. Majandusaasta kirje, millel on nullväärtus, esitatakse ainult siis, kui eelnenud majandusaastal ei olnud sellel kirjel nullväärtust (RPS § 22 lg 1).

Bilanss on aruanne, mis kajastab kindla kuupäeva seisuga raamatupidamiskohustuslase finantsseisundit ehk vara, kohustisi ja omakapitali. Kasumiaruanne kajastab raamatupidamiskohustuslase aruandeperioodi finantstulemust ehk tulusid, kulusid ja kasumit või kahjumit. (RPS § 18 lg 1-2)

Raamatupidamiskohustuslane, kes järgib Eesti finantsaruandluse standardit, peab koostama oma aastaaruande vastavalt raamatupidamise seaduse lisas 1 esitatud bilansiskeemile ja vastavalt ühele raamatupidamise seaduse lisas 2 esitatud kasumiaruande skeemile (RPS § 18 lg 3).

Mikro- ja väikeettevõtja peavad esitama vähemalt lühendatud bilansi ja kasumiaruande (Suurekivi, 2021). Selline muudatus tuli 2016 aastal, et vähendada mikro- ja väikeettevõtete halduskoormust (Greenbaum, 2016). Lühendatud aastaaruande korral peab mikroettevõtja esitama bilansiskeemi kohaselt vähemalt tärniga tähistatud kirjed. Lühendatud aastaaruandes võib väikeettevõtja soovi korral esitada bilansiskeemi kirjed ja kasumiaruande skeemis toodud numbrita tähistatud kirjete alaliigendused bilansi ning kasumiaruande asemel aastaaruande lisades. Keskmise suurusega ja suurettevõtjad peavad esitama eelnevad kirjed aastaaruande lisades. (RPS § 18 lg 3¹-3³; Bilansiskeem, 2016; Kasumiaruande skeemid, 2016)

Olenemata ettevõtte suurusest peavad kõik ettevõtjad lähtuma aruannete koostamisel alusprintsiipidest ja arvestuspõhimõtetest, kui välja arvata asjaolu, et mikroettevõtjad, kes koostavad lühendatud aastaaruannet ei tohi varade ja kohustiste kajastamisel kasutada õiglase väärtuse meetodit. Mikroettevõtjad peavad lühendatud aastaaruande korral varade ja kohustiste kajastamisel kasutama soetusmaksumuse või korrigeeritud soetusmaksumuse meetodit. (RTJ 1 p 7)

Kuna mikro- ja väikeettevõtjad ei pea koostama rahavoogude aruannet ega omakapitali muutuste aruannet, siis nendest pikemalt antud töös ei räägita.

Aastaruande lisad on aga oluline osa igale ettevõttele majandusaasta aruande esitamisel. Aastaruande lisade koostamise aluseks on Raamatupidamise seadus ja Raamatupidamise Toimkonna juhend 15. Raamatupidamise seaduse (§ 21 lg 3) kohaselt peab väikeettevõtja lühendatud aastaruande lisades avalikustama vähemalt:

- 1) teabe, et tegemist on lühendatud aastaruandega ja et aastaruanne on kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga;
- 2) olulised arvestuspõhimõtted;
- 3) õiglasel väärtusel väljendatavate bilansikirjete hindamise eeldused ja nende kirjete saldode muutuste analüüsi;
- 4) bilansiväliste siduvate ja tingimuslike kohustuste kogusumma;
- 5) tehingud seotud osapooltega, milleks on osapoolte kirjeldus ja tehingute maht ning saldod ja muu teave tehingute kohta, mida on vaja ettevõtte finantsseisundi mõistmiseks;
- 6) tagatise kohustised ning tagatise liigi ja kirjelduse;
- 7) kõrgema juhtorgani ja tegevjuhtkonna liikmele antud laenude summa ja makstud ettemaksed ning nendega kaasnevad olulised tingimused;
- 8) erandliku kulu ja tulu kirje;
- 9) üle 5 aastaste pikaajaliste kohustiste summa;
- 10) rühmade kaupa materiaalse ja immateriaalse põhivara muutuste kirjelduse;
- 11) olulised sündmused pärast aruandeperioodi lõppkuupäeva;
- 12) bilansis kajastamata oluliste tehingute ärilise eesmärgi ja olemuse kirjelduse;
- 13) keskmise töötajate arvu;
- 14) konsolideerimisgrupi, kuhu ettevõtja kuulub ja konsolideeriva üksuse nime ning registrijärgse asukoha.

Mikroettevõtja peab lühendatud aastaruande lisades avalikustama ainult punktid 4, 6, 7 ja peamised finantsarvud ning arvutamise meetodika majandusaasta ja sellele eelnenud majandusaasta kohta (RPS § 21 lg 4).

Raamatupidamise seaduse (§ 24 lg 1) järgi antakse tegevusaruandes ülevaade raamatupidamiskohustuslase tegevusest, määrava tähtsusega asjaoludest finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel, majandusaasta olulistest sündmustest ja eeldatavatest

arengusuundadest. Lisaks peab tegevusaruanne sisaldama välisriigis registreeritud filiaalide olemasolu kohta infot (§ 24 lg 1).

Tegevusaruandes kirjeldatakse ettevõtte peamisi tegevusvaldkondi, toote- ja teenusgruppe, olulisemaid nii aruandeaastal kui ka lähitulevikus planeeritavaid investeeringuid, olulisi arendus- ja uurimistegevuse projekte koos väljaminekutega antud aastal ja järgmistel aastatel. Lisaks kirjeldatakse tegevusaruandes olulisi sündmuseid, mis ei kajastu raamatupidamise aastaaruandes, kuid mõjutavad või võivad mõjutada tulevaste majandusaastate tulemusi. (RPS § 24 lg 2)

Tegevusaruandes tuleb kirjeldada ka kavandatavad tegevused omakapitali taastamiseks, juhul kui äriühingust raamatupidamiskohustuslase omakapital ei vasta aruandekuupäeva seisuga äriseadustikus kehtestatud nõuetele (RPS §24 lg 4). Seda tuleb teha, kui osühingul on netovara vähem kui pool osakapitalist või vähem kui 2500 eurot (Äriseadustik § 176 ja § 136) ja siis kui aktsiaseltsil on netovara vähem kui pool aktsiakapitalist või vähem kui 25 000 eurot (Äriseadustik § 301 ja § 222).

Majandusaasta aruande koostamisel tuleb lähtuda majandusaasta aruande taksonoomiast ja rahandusministri määrusega kehtestatud aruandevormidest (RPS § 14¹ lg 3). Majandusaasta aruande taksonoomia definitsioon on „majandusaasta aruande standardiseeritud elementide ja sidusbaaside kogum (RPS § 3 lg 13).

Raamatupidamise seaduse järgi lähtutakse aastaaruande koostamisel majandustehingutest ja reguleerimiskannetest, mis on kirjendatud raamatupidamisregistritesse ja mille koostamiseks (RPS § 15 lg 3):

- 1) inventeeritakse varade ja kohustiste saldod;
- 2) hinnatakse raamatupidamisregistrites kirjendatud varade ja kohustiste väärtuse vastavust Eesti finantsaruandluse standardiga kehtestatud arvestuspõhimõtetele ning alusprintsipiidele;
- 3) tehakse reguleerimis- ja lõpetamiskanded;
- 4) koostatakse põhjaruanded ja lisad.

Raamatupidamisregistrit peetakse üldjuhul masintöödeldavalt (RPS § 9 lg 3). Arvestuspõhimõtete kohta on RTJ 2 lisas 1 toodud tabel bilansikirjete selgitustega, mis sisaldab ka ülevaadet bilansis kajastada tulevate objektide arvestuspõhimõtete kohta ja viiteid toimkonna juhenditele, kus on käsitletud põhjalikumalt antud objektide arvestust.

Reguleerimiskanded tehakse aruandeperioodi lõpus, et selgitada välja tulud ja kulud ning lõpetamiskanded tehakse perioodi lõpus, et (Otsus-Carpenter, 2016 lk 41):

- 1) sulgeda tulu- ja kulukontod;
- 2) selgitada välja kasum/kahjum;
- 3) jaotada kasum.

Reguleerimiskanded on seotud ühe bilansi- ja ühe kasumiaruande kirjega ning lõpetamiskanded on seotud bilansiga (Otsus-Carpenter, 2016, lk 136-137).

Tabelis 2 on toodud aastaaruande koostamiseks vajalikud toimingud.

Tabel 2. Raamatupidamise aastaaruande koostamine (Otsus-Carpenter, 2016, lk 138).

1. Saldode kontroll ehk inventuurid ja saldovõrdlused
2. Vara väärtuse ja kohustiste väärtuse hindamine
3. Saldode korrigeerimine ja hindamistulemuste kajastamine
4. Kasumiaruande koostamine tulu- ja kulukontode saldode põhjal
5. Aruandeperioodi kasumi kandmine bilanssi
6. Tulu- ja kulukontode sulgemine
7. Saldode bilanssi kandmine
8. Ülejäänud, alaliste, kontode bilanssi kandmine
9. Rahavoogude ja omakapitali muutuste aruannete koostamine
10. Aastaaruande lisade koostamine

Nagu tabelist 2 näha, siis enne põhiaruannete koostamist tuleb teha mitmeid toiminguid. Huvitav on asjaolu, et Otsus-Carpenteris kohaselt koostatakse kõigepealt kasumiaruanne ja alles siis bilanss. Pärast bilanssi koostatakse teised põhiaruanded ja lisad.

Näiteks Laidroo ja teiste uuringu (2020, lk 105) kohaselt, mis viidi läbi mitteesitajate seas, koostatakse majandusaasta aruanne 62% raamatupidaja või äriühingu välise raamatupidamise teenuse pakkuja poolt, 21% omaniku-tegevjuhi poolt ja 12% juhatuse liikme poolt.

Igapäevase raamatupidamisega tegeleb nendes samades ettevõtetes 49% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamise teenuse pakkuja, 42% omanik-tegevjuht ja ainult 1% juhatuse liige. (Laidroo, et al., 2020, lk 105)

Pärast seda, kui aastaaruanne ja tegevusaruanne on koostatud tuleb need aruanded enne esitamist heaks kiita (RPS § 14 lg 2). Majandusaasta aruande esitamine hõlmab audiitorkontrolli, kui

audiitorkontroll on kohustuslik, äriühingute puhul ettepaneku koostamist majandusaasta kahjumi katmiseks või kasumi jaotamiseks ning majandusaasta aruande esitamist kinnitamiseks (RPS § 14 lg 2¹).

Majandusaasta aruande heakskiitmisega tegevjuhtkonna poolt kinnitatakse, et majandusaasta aruandes esitatud andmed on täielikud ja õiged (RPS § 25 lg 1), kusjuures koostamise lõpetamise kuupäevaks loetakse kuupäeva, kuna tegevjuhtkond kiitis majandusaasta aruande heaks (RPS § 25 lg 2). Viivitamata pärast majandusaasta aruande heakskiitmist peab vähemalt üks tegevjuhtkonna liige allkirjasama majandusaasta aruande (RPS § 25 lg 3).

Osäühingus esitab juhatus majandusaasta aruande koos kasumi jaotamise ettepanekuga osanikele. Kui osäühingus on audiitor ja/või nõukogu tuleb lisada aruandele ka vastavalt vandeaudiitori aruanne ja/või nõukogu arvamus (ÄS § 179 lg 2). Majandusaasta aruande lõplik kinnitamine ja kasumi jaotamine kuulub osanike pädevusse (ÄS § 168 lg 1). Sarnaselt osäühingule kuulub ka aktsiaseltsis majandusaasta aruande lõplik kinnitamine ja kasumi jaotamine aktsionäridest moodustatud üldkoosoleku pädevusse (ÄS § 226).

Kasumi jaotamise otsuses tuleb märkida (ÄS § 335 lg 2):

- 1) kui suur on puhaskasum;
- 2) kui suur eraldi tehakse reservkapitali, kui on reservkapitali kohustus;
- 3) kui suured eraldised tehakse teistesse seaduses või põhikirjaga ettenähtud reservidesse;
- 4) kui suur kasumiosa jaotatakse aktsionäride vahel;
- 5) kasumi kasutamine muuks otstarbeks.

Praktika on näidanud, et äriüksus ei teeni alati kasumit. Siis võib osutada, et kahjum on vaja katta, kui netovara ei vasta enam seaduses märgitud nõuetele. Äriseadustik (§176 ja §301) ütleb, et netovara, milleks on varad miinus kohustised, ei tohi langeda osäühingu puhul alla poole osakapitalist või aktsiaseltsi puhul alla poole aktsiakapitalist. Lisaks ei tohi osäühingu puhul netovara langeda alla 2500 euro (ÄS § 136) ja aktsiaseltsi puhul alla 25 000 euro (ÄS § 222).

Kahjumi korral peavad osanikud või aktsionärid otsustama, kuidas kahjum katta, et oleks saavutatud netovara miinimumnõuded (ÄS § 179 ja § 334). Kahjumi katmiseks võib kasutada näiteks ülekurssi, kui seda ei ole võimalik teha eelmiste perioodide jaotamata kasumi arvel, põhikirjas kehtestatud reservkapitali arvel ega muude põhikirjas ettenähtud reservide arvel (ÄS § 155 lg 1 ja § 225 lg 2). Netovara miinimumnõuete täitmiseks on võimalik veel osakapitali/aktsiakapitali vähendamine ja kui

ka see ei aita, võib osutada, et tuleb otsustada osäühingu/aktsiaseltsi ühinemine, jagunemine, ümberkujundamine, lõpetamine või pankrotiavalduse esitamine (ÄS § 176 ja § 301).

Laidroo ja teiste (2020, lk 48, 78, 156) uuringu kohasel paneb nõrgenenud maksevõime ja netovara probleemid aga ettevõtteid viivitama majandusaasta aruande esitamisega, mis pole avalikkuse jaoks üldse positiivne. Selle vastu on töötatud välja 2023. aasta 31. jaanuaril jõustuv Äriregistri seaduse eelnõu, mis kaotab osakapitali (§ 88 p 42) ja aktsiakapitali (§ 88 p 80) minimaalse suuruse nõude. See tähendab, et edaspidi ei pea näiteks osäühingute netovara enam olema vähemalt 2500€. Lisaks ütleb justiitsminister Maris Lauri, et kui praegu valitakse üsna tihti osäühingut asutades automaatselt seaduses sätestatud miinimumkapital, mida ei pea isegi sisse maksma ja mis ei ütle väga midagi osäühingu asutamise läbimõelduse ja usaldusväarsuse kohta, siis selle võimaluse puudumisel annab valitud ning sisse makstud osakapital ka informatsiooni osäühingu usaldusväarsuse kohta (Laadoga, 2022).

Kui majandusaasta aruanne on osanike/üldkoosoleku poolt kinnitatud, esitab juhatus majandusaasta aruande äriregistrile kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu koos kahjumi katmise või kasumi jaotamise ettepanekuga, müügitulu jaotusega ning vandeaudiitori aruandega ja/või nõukogu otsusega, kui audiitorkontroll on kohustuslik ja/või kui ettevõttel on nõukogu (ÄS § 179 lg 4 ja § 334 lg 2).

Müügitulu jaotus peab aruandeaasta müügitulu kohta sisaldama andmeid kuni kümne suurema tegevusala kaupa „Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori“ ehk EMTAK-i kohaselt (ÄS §179 lg 6 ja § 334 lg 3).

Oluline on meeles pidada, et majandusaasta aruanne tuleb esitada ka siis, kui aktiivset tegevust ei ole olnud. Aruande koostamisega tasub alustada kohe, kui on eelneva aasta majanduspilt selge. Hiljem tulevad juba peale uued sündmused ja tehingud. Kõige hiljem võiks majandusaasta aruande koostamisega alustada kaks kuud enne esitamise tähtaega. (Suurekivi, 2021)

Tabelis 3 on toodud, mis järjekorras ja kelle poolt toimub majandusaasta aruande esitamine.

Tabel 3. Majandusaasta aruande esitamine (autori tabel RPS ja ÄS põhjal)

1. Juhatus koostab majandusaasta aruande
2. Juhatus esitab majandusaasta aruande koos kasumi jaotamise ettepanekuga osanikele/üldkoosolekule
3. Osanikud/üldkoosolek kinnitavad majandusaasta aruande koos kasumi jaotamise ettepanekuga ja müügitulu jaotusega

4. Juhatus esitab osanike/üldkoosoleku poolt kinnitatud majandusaasta aruande, koos kasumi jaotamise ettepanekuga, müügitulu jaotusega ning vandeaudiitori aruandega ja/või nõukogu arvamusega, kui ettevõttel on audiitor ja/või nõukogu, äriregistrile kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu.

Tabelist 3 selgub, et majandusaasta aruande koostamine on juhatuse ülesanne. Lõplik kinnitamine kuulub aga osanike/üldkoosoleku pädevusse. Kinnitatud majandusaasta aruande esitamine äriregistrile on jällegi juhatuse ülesanne.

2023. aasta jaanuari lõpus jõustuv Äriregistri seaduse eelnõu sätestab ka majandusaasta aruande esitamisega seonduvad muudatused. Nimelt, kui osanikud ei võta mingil põhjusel vastu majandusaasta aruande kinnitamise otsust, siis edaspidi peab juhatus ikkagi esitama äriregistrile kinnitamata majandusaasta aruande koos vastava märkega (§ 88 p 45), sama hakkab kehtima ka aktsiaseltsidele (§ 88 p 80). Justiitsministri Maris Lauri sõnul loodetakse, et eelnõuga selgemalt struktureeritud nõudmised tagavad ka ettevõtjate parema aruandlusdistsipliini (Laadoga, 2022).

Ettevõtja peab majandusaasta aruande ja ka sellega koos esitatavad dokumendid ning vajadusel ka volitused esitama äriregistrile elektrooniliselt vastavalt justiitsministri määrusega kehtestatud „Kohtule dokumentide esitamise kord“ alusel (ÄS § 32 lg 3 ja § 67 lg 4). E-aruandlus kiirendab ja lihtsustab andmete esitamist. Peamiseks abiks on siinkohal riigi poolt kehtestatud kokkulepitud XBRL standardil põhinev formaat, mis lubab raamatupidamisprogrammis eeltäidetud aruandefaili aruandluskeskkonda importida, kui see fail on xbrl-formaadis (Palmipuu, 2015, lk 179-180; Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavate raamatupidamise aastaaruande vormide kehtestamine § 2 lg 1).

Seega selgub, et nõudeid majandusaasta aruande koostamiseks on palju isegi mikro- ja väikeettevõtetele. Kusjuures paljudel äriühingutel puuduvad finantsalased teadmised. Tulenevalt raamatupidamise seadusest peab raamatupidamiskohustuslane koostama majandusaasta lõpus majandusaasta aruande ehk tegevusaruande ja aastaaruande. Kusjuures paljud ettevõtted ei pea majandusaasta aruannet oluliseks. Raamatupidamise aastaaruande koostamise ja avaldamise eesmärk on raamatupidamiskohustuslase majandustulemuse, finantsseisundi ning rahavoogude õige ja asjakohane kajastamine, mida aruande kasutaja saaks majandusotsuste tegemisel kasutada. Finantsraamatupidamise korraldamine, informatsiooni esitlusviis ja finantsaruandluses kasutatavad arvestuspõhimõtted peavad olema kooskõlas raamatupidamise seadusega ja Eesti finantsaruandluse

standardiga või rahvusvahelise finantsaruandluse standardiga. Ettevõtteid jagunevad varade, müügitulu ja keskmise töötajate arvu järgi aruandeaastal mikro- ja väikeettevõtjateks, keskmise suurusega ettevõtjateks ning suurettevõtjateks. Eestis on suur enamus ettevõtteid mikro- ja väikeettevõtteid. Raamatupidamise aastaaruanne, välja arvatud mikroettevõtja lühendatud aastaaruanne, peab andma õiglase ülevaate raamatupidamiskohustuslase finantsseisundist, finantstulemusest ja rahavoogudest, mille tagab Toimkonna juhendite ja raamatupidamise seaduse järgimine. Mikro- ja väikeettevõtte võivad koostada lühendatud aastaaruande, mis koosneb lühendatud bilansist, kasumiaruandest ja lisadest, kusjuures mikroettevõtja ei pea koostama tegevusaruannet. Selline muudatus tuli 2016 aastal, et vähendada mikro- ja väikeettevõtete halduskoormust. Raamatupidamiskohustuslane tugineb majandusaasta aruande ning sellega koos esitatavate dokumentide koostamisel majandusaasta aruande taksonoomias ja aruandevormidest. Aastaaruandes esitatakse majandusaasta ja sellele eelnenud majandusaasta võrreldavad arvnäitajad. Bilanss kajastab kindla kuupäeva seisuga raamatupidamiskohustuslase finantsseisundit ehk vara, kohustisi ja omakapitali. Kasumiaruanne kajastab raamatupidamiskohustuslase aruandeperioodi finantstulemust ehk tulusid, kulusid ja kasumit või kahjumit. Raamatupidamise aastaaruande lisad täpsustavad aastaaruannet. Tegevusaruandega antakse ülevaate raamatupidamiskohustuslase tegevusest, määrava tähtsusega asjaoludest finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel, majandusaasta olulistest sündmustest ja eeldatavatest arengusuundadest.

Aastaaruande koostamisel lähtutakse majandustehingutest ja reguleerimiskannetest, mis on kirjendatud masintöödeldavatesse raamatupidamisregistritesse. Aastaaruande koostamiseks inventeeritakse varade ja kohustiste saldod, hinnatakse varade ja kohustiste väärtuse vastavust arvestuspõhimõtetele ning alusprintsipiidele, tehakse reguleerimis- ja lõpetamiskanded ning koostatakse põhjaruanded ja lisad. Reguleerimiskanded tehakse tulude ja kulude väljaselgitamiseks ning lõpetamiskanded tehakse, et sulgeda tulu- ja kulukontod, selgitada välja kasum või kahjum ning et jaotada kasum. Reguleerimiskanded on seotud ühe bilansi- ja ühe kasumiaruande kirjega ning lõpetamiskanded on seotud bilansiga. Enamus ettevõtetes koostatakse majandusaasta aruanne raamatupidaja või välise raamatupidamisteenuse pakkuja poolt. Kui aastaaruanne ja tegevusaruanne on koostatud, tuleb need enne osanikele/aktsionäridele esitamist tegevjuhtkonna poolt heakskiita. Majandusaasta aruande esitamine eeldab veel audiitorkontrolli ja/või nõukogu arvamuse lisamist ning ettepanekut majandusaasta kasumi jaotamiseks või kahjumi katmiseks. Pärast tegevjuhtkonna poolt heakskiitmist esitatakse majandusaasta aruanne osanikele/aktsionäridele lõplikuks kinnitamiseks. Kahjumi korral tuleb otsustada, kuidas kahjum katta või otsustada osäühingu/aktsiaseltsi ühinemine, jagunemine, ümberkujundamine, lõpetamine või pankrotiavalduse esitamine. Varasemast uuringust

on välja toodud, et nõrgenenud maksevõime ja probleemid netovaraga põhjustab aga viivitusi majandusaasta aruande esitamisega. Selle vastu on kavandatud 2023. aasta jaanuari lõpus jõustuv Äriregistri seaduse eelnõu, mis kaotab osakapitali ja aktsiakapitali minimaalse suuruse nõude ehk näiteks osühingu puhul ei pea enam netovara olema enam 2500€. Justiitsminister Maris Lauri kohaselt näitab siiski valitud ja sissemakstud osakapital ka ettevõtte usaldusväärsust ja asutamise läbimõeldust. Kui osanikud/üldkoosolek on majandusaasta aruande kinnitanud, peab juhatus äriregistrile ettevõtjaportaalis esitama majandusaasta aruande kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu koos vandeaudiitori aruandega ja/või nõukogu otsusega, kasumi jaotuse või kahjumi katmise ettepanekuga ning müügitulu jaotusega. Ka selles osas tuleb Äriregistri seaduse eelnõuga väike muudatus. Nimelt alates 2023. aasta veebruarist peab juhatus ka kinnitamata majandusaasta aruande äriregistrile esitama koos vastava märkega, et soodustada esitamist. Viimaks kiirendab ja lihtsustab e-aruandlus oluliselt andmete esitamist, kuna tänu sellele saab raamatupidamisprogrammis eeltäidetud aruandefaili aruandluskeskkonda importida.

1.2 Vastutus ja tagajärjed majandusaasta aruande mitteesitamisel

Kui äriühing pole registripidajale esitanud majandusaasta aruannet kuue kuu möödumisel pärast majandusaasta lõppu, käsib registripidaja tal esitada majandusaasta aruanne kuue kuu jooksul hoiatusel, et vastasel korral kustutakse ta registrist. (ÄS § 60 lg 1). Kui see ei aita ja äriühing pole majandusaasta aruande mitteesitamise kohta mõjuvat põhjust esitanud, võib registripidaja avaldada väljaandes Ametlikud Teadaanded teate majandusaasta esitamata jätmisest ja kutsuda üles äriühingu võlausaldajaid teatama oma nõuetest äriühingu vastu ning taotlema likvideerimismenetluse läbiviimisest koos hoiatusega, et vastasel korral võidakse äriühing registrist kustutada ilma likvideerimismenetluseta. (ÄS § 60 lg ja 2). Kui äriühing või äriühingu võlausaldaja esitab likvideerimise taotluse pärast registripidaja teadet Ametlikes Teadaannetes kuue kuu jooksul, otsustab registripidaja äriühingu sundlõpetamise (ÄS § 60 lg 4). Kui äriühing või tema võlausaldajad ei ole taotlenud äriühingu likvideerimist pärast sama teadet Ametlikes Teadaannetes, peab registripidaja saama Maksu- ja Tolliametilt nõusoleku äriühing äriregistrist kustutada, kusjuures Maksu- ja Tolliamet ei või nõudest keelduda, kui tal puuduvad nõuded äriühingu vastu (ÄS § 60 lg 3).

Veel võib registripidaja aruande õigeaegse esitamata jätmise eest või valeandmete esitamise korral ettevõtjat trahvida hoiatamata ja korduvalt (ÄS § 71 lg 1-2; Kõmmus, 2009). Karistusseadustik (§ 381¹ lg 1) ütleb, et raamatupidamise korraldamise nõuete teadliku rikkumise eest või teadlikult raamatupidamisdokumentide varjamise, kahjustamise või hävitamise ja ka

raamatupidamisdokumendis andmete esitamata jätmise eest, kui nende tegudega on ülevaate saamine raamatupidamiskohustuslase varalisest seisundist oluliselt raskendatud, karistatakse rahalise karistusega või kuni üheaastase vangistusega. Kui kohus on lõpetanud pankrotimenetluse raugemise tõttu või on välja kuulutanud raamatupidamiskohustuslase pankroti, karistatakse sama teo eest rahalise karistuse või lausa kolmeaastase vangistusega (KarS § 381¹ lg 2). Juriidilist isikut karistatakse sama teo eest rahalise karistusega (KarS § 381¹ lg 3). Äriseadustik (§ 71 lg 2¹) ütleb, et trahv määratakse tsiviilkohtumenetluse seadustikus määratud ulatuses, kuid mitte vähem kui 200 eurot. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (§ 46 lg 1) kohaselt võib trahv ulatuda kuni 3200 euroni.

Põhjus selliste karistuste olemasoluks on asjaolu, et raamatupidamiskohustuslasega seotud isikutele on kaitsev õigushüve. See on võimalus aktsionäridel, osanikel, ühingu liikmetel, töötajatel, lepingupartneritel, võlausaldajatel, avalikkusel ja riigil saada usaldusväärseid andmeid ettevõtte majandusliku seisu kohta. Selle tagab nõutavad raamatupidamisaruanded ning raamatupidamise nõuetekohased ja tegelikkusele vastavad andmed. (Sootak & Pikamäe, 2009, lk 938)

Sellest sõltumata esitab õigeaegselt majandusaasta aruande mikro- ja väikeettevõtetest vastavalt 56 ja 58%, hilinemisega 32 ja 31% ja üldse ei esita 12 ja 11%. Võrdluseks keskmised ja suured ettevõtted esitavad majandusaasta aruande õigeaegselt vastavalt 74 ja 77%, hilinemisega 24 ja 21% ja üldse ei esita 3 ja 2%. Paraku ei ole trahvimine tulemusi andnud (Seinberg, 2015), kuna sageli ei ole registriosakonnal trahvimäärusi võimalik trahvi saajatele kätte toimetada (Ivask, 2017), sest tihti on hilinejate ja mitteesitajate kontaktandmed äriregistris aegunud (Laidroo, et al., 2020, lk 122). Tegelikult on Eestis aastatel 2010-2018 väga vähe rakendatud trahve - keskmiselt ainult 0,9% majandusaasta aruande esitamisega hilinejatest või mitteesitajatest on saanud trahvi (Laidroo, et al., 2020, lk 80). Lisaks on problemaatiline see, et majandusaasta aruande mitteesitamise määr kasvab ajas. Sellepärast lisatigi Äriregistri seaduse eelnõusse punkt (§ 53), et Tartu Maakohtu registriosakond saab alates 2023. Aasta veebruarist määrata trahvi ka osäühingu osanikele, kui neil on majandusaasta aruanne tähtaegselt esitamata. (Laidroo, et al., 2020, lk 34-35)

Kõige mitmekülgsemalt ja tihedamalt kasutavad majandusaasta aruannetest tulenevat infot ametiasutused, nagu näiteks Eesti Statistikaamet, et täita oma rolli ja koostada mikro- ja makromajanduse statistikat, millest kõige olulisem on SKP arvutamine (Laidroo, et al., 2020, lk 91). Üheks olulisemaks mõjuks majandusaasta aruannetega hilinemisel ongi riikliku statistika ebatäpsus, mis võib endaga kaasa tuua rahalised- ja mainega seotud riskid. Euroopa Liit on seni määranud 30-50 miljoni euro suuruseid trahve, et riigid ei tekitaks endast vale kuvandit. (Laidroo, et al., 2020, lk 97)

Lisaks on korrektne ja ajakohane majandusaasta aruandest tulenev info vajalik näiteks (Laidroo, et al., 2020, lk 97):

- 1) poliitikakujundamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil ja ka teistel ministeeriumitel;
- 2) õigetele sektoritele toetuste andmiseks ja muude riiklikul tasemel otsuste langetamiseks Statistikaametil;
- 3) majandusprognooside esitamiseks Eesti Pangal.

EAS on välja toonud, et kui 2019 aasta majandusaasta aruanded oleks varem esitatud, siis oleks lihtsam olnud koroonameetmeid disainida. Veel tooks kiirem esitamine ärikeskkonnale kasu läbipaistvuse, usalduse ja kindluse näol. (Laidroo, et al., 2020, lk 98-99)

Varasemalt on Laivi Laidroo ja teised oma uuringus (2020, lk 100-102) välja toonud majandusaasta aruandega hilinemise ja mitteesitamisega seotud põhjused erinevate intervjuueeritavate kohaselt järgnevalt:

- 1) motivatsioonipuudus, kuna mitteesitamine ei sega juriidilise isiku tegevust;
- 2) sanktsioonide puudumine – ettevõtjad on teadmisel, et peale kustutamise ei kasutata seaduses olevaid muid vahendeid;
- 3) juriidiliste isikute asutamise lihtsus ja oskuste puudumine;
- 4) probleemid raamatupidamisega või raamatupidajaga ning mitteregulaarne raamatupidamine;
- 5) kardetakse konkurente, ajakirjandust ja laiemat avalikkust;
- 6) soov varjata nõrgenenud maksevõimet;
- 7) soov juriidiline isik kustutada ilma likvideerimismenetluseta;
- 8) üksikud reaalsed äritegevusest tulenevad põhjused nagu kolimine, tarkvaravahetus jms;
- 9) unustamine ning vähene teadlikus tähtaegadest;
- 10) üldine vähene teadmine majandusaasta aruande esitamise olulisusest.

Kätlin Kallakase magistritööst on selgunud, et kõige tähtsamad äriühingute poolt välja toodud tegurid, mis põhjustavad majandusaasta aruannete mitteesitamist on koostamise ajamahukus ja keerukus ning raamatupidamisteadmistega töötaja või -teenuse pakkuja puudumine. Lisaks pole aruande koostamine neile esmatähtis. Huvitav on see, et omanike privaatsuse kadu ja ärisaladuse lekkimist ei peetud pigem olulisteks teguriteks mitteesitamisel. (Kallakas, 2021, lk 53-54)

Abistavate meetmetena majandusaasta aruande esitamisel lisaks raamatupidajale, toodi välja raamatupidamisprotseduuride ja majandusaasta aruande esitamise suurem automatiseerimine ning

ettevõtjaportaali kasutajasõbralikumaks muutmine. Välja on toodud, et esmased suunavad meetmed aruande esitamise soodustamiseks oleksid meeldetuletused ning alles selle eiramisel trahvid, kuigi trahve ei peetud äriühingute poolt eriti olulisteks esitamist soosivateks meetmeteks. Kõige olulisemaks tagajärjeks majandusaasta aruande mitteesitamisel peeti äriühingute kohaselt raskendatud laenude, finantseeringu ja toetuste saamist. (Kallakas, 2021, lk 55)

Kusjuures Kallakas on veel oma magistritöös (2021, lk 32) toonud välja, et tegelikult ettevõtte nõrgenenud maksevõime ja kartus, et konkurendid/ajakirjanikud ja laiem avalikus saab nende kohta kahjulikku infot, pole eriti suured majandusaasta aruande mitteesitamist põhjustavad tegurid, mida varem arvati olevat olulisteks põhjusteks (Laidroo 2020, lk 100-102).

Järelikult, kui äriühing pole esitanud majandusaasta aruannet kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu, käsib registripidaja tal esitada majandusaasta aruanne kuue kuu jooksul hoiatusega, et muidu kustutakse ta registrist. Kui see ei aita, võib registripidaja avaldada väljaandes Ametlikud Teadaanded teate majandusaasta esitamata jätmisest ja kutsuda üles äriühingu võlausaldajaid teatama oma nõuetest äriühingu vastu ning taotlema likvideerimismenetluse läbiviimisest kuue kuu jooksul. Kui äriühing pole selle aja jooksul esitanud põhjendamatult majandusaasta aruannet ning võlausaldajad pole taotlenud likvideerimismenetlust, võib registripidaja ettevõtte registrist kustutada ilma likvideerimismenetluseta. Veel võib registripidaja aruande õigeaegse esitamata jätmise või valeandmete esitamise eest ettevõtjat trahvida hoiatamata ja korduvalt 200€ kuni 3200€ või karistada lausa vangistusega. Mikro- ja väikeettevõtjate seas on majandusaasta aruande mitteesitamine ligikaudu 4 korda suurem, kui teiste ettevõtjate seas. Lisaks hilinevad lausa ligikaudu 1/3 mikro- ja väikeettevõtjatest majandusaasta aruande esitamisega. Paraku ei aita ka trahvimine, sest tihti ei ole trahvimäärusi ettevõtjatele võimalik üldse kättegi toimetada, sest hilinejate ja mitteesitajate kontaktandmed on äriregistris aegunud. Eestis on aastatel 2010-2018 trahvitud ainult 0,9% hilinejaid või mitteesitajaid. Problemaatiline on see, et majandusaasta aruande mitteesitamine kasvab ajas. Sellepärast lisati Äriregistri seaduse eelnõusse punkt, mis lubab Tartu Maakohtu registriosakonnal määrata 2023. aasta veebruarist trahve ka osäühingu osanikele, kui neil on aruanne tähtaegselt esitamata. Majandusaasta aruande mitteesitamise ja hilinemise tagajärjel kannatavad ametiasutused, riik ja üldsus tervikuna. Selle kõige suurem mõju on riikliku statistika ebatäpsus, mille eest on Euroopa Liit seni määranud riikidele 30-50 miljoni euro suuruseid trahve, et takistada riikidel endast vale kuvandi tekitamist. Lisaks on majandusaasta aruande esitamine eriti oluline kriisi ajal, milles me praegu oleme, et disainida vastavaid meetmeid võimalikult kiirelt. Varasemalt on toodud majandusaasta aruande esitamise hilinemise ning mitteesitamise üldisteks põhjusteks teadmiste

puudumist, hooletust, motivatsioonipuudust, lahkhelisid juriidilise isiku seas, soovi varjata nõrgenenud maksevõimet kartust ajakirjanduse ja üldsuse ees, raamatupidaja puudumist, ajamahukust, kallidust ja asjaolu, et aruande koostamine ja esitamine ei ole ettevõttele esmatähtis. Aruande esitamist soosivateks meetmeteks on toodud lisaks raamatupidajale ettevõtjaportaali kasutajasõbralikumaks tegemist ning majandusaasta aruande esitamise suuremat automatiseeritust. Kõige olulisemateks karistavateks meetmeteks on toodud raskendatud laenuda, finantseeringu ja toetuste saamist.

2 EMPIIRILISE UURINGU METOODIKA

Pea iga aasta on uudiseid, et kolmandik ettevõteteid ei esita oma majandusaasta aruannet õigeaegselt (Seinberg, 2015; Ivask, 2017). Rahandusministeeriumi poolt tellitud uuring leidis isegi, et 40% esitatud aruannetes esitatakse hilinemisega ja peaaegu 25% ettevõtjatest ei esita oma majandusaasta aruannet üldse. Kätlin Kallakase magistritöö põhjal (2021, lk 43, 53) pole paljudel ettevõtjatel finantsteadmisi ja nad ei pea majandusaasta aruande esitamist oluliseks. Kusjuures peamine probleem on just mikro- ja väikeettevõtetega, sest nende seas on majandusaasta mitteesitamise vastavalt 12 ja 11%, mis on umbes 4 korda suurem, kui keskmise ja suure suurusega ettevõtetel. (Laidroo, et al., 2020, lk 34)

Lõputöö eesmärgist tulenevalt on empiirilise uuringu eesmärk selgitada välja hinnangud majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete seas ning teha järeldusi ja pakkuda välja meetmeid, mis soosiksid majandusaasta aruande esitamist.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised ülesanded:

- 1) kaardistada ja analüüsida Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnanguid majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta;
- 2) viia läbi poolstruktureeritud intervjuu registripidajaga ning esitada saadud tulemused;
- 3) teha järeldusi ja ettepanekuid, mille abil oleks võimalik soodustada majandusaasta aruannete esitamist.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks uuringu läbiviimisel kasutatakse deduktiivset strateegiat ja kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit (Lagerspetz, 2017, lk 57-59). Deduktiivset strateegiat iseloomustab liikumine üldisest üksikule, kus üldistest aksepteeritud teooriatest lähtudes seletatakse üksiku nähtuse käitumist (Õunapuu, 2014, lk 47).

Kvantitatiivse uurimismeetodi peamisest eesmärgist lähtudes püütakse avastada printsiipe ja seadusi, mida saaks üldistada laiemale üldkogumile (Õunapuu, 2014, lk 55). Kvalitatiivse uurimismeetodi kohaselt uuritakse inimeste kogemuste olemust ja mis tähenduse nad oma kogemusele ise annavad (Õunapuu, 2014, lk 53).

Kvantitatiivset kutsutakse ka arviliseks ja kvalitatiivset mitteamviliseks uurimismeetodiks (Lagerspetz, 2017, lk 57). Kvantitatiivsed meetodid rõhutavad objektiivseid mõõtmisi ning enamjaolt ankeetküsitluste, küsimustike ja süstemaatilise vaatluse abil kogutud andmete statistilist,

matemaatilist või arvulist analüüsi (Quantitative Methods, 2021). Kõige enimkasutatud kvalitatiivsed andmekogumismeetodid on vaatlus, poolstruktureeritud intervjuu, avatud küsimustega küsimustikud (Bhandari, 2020). Antud lõputöös kasutatakse andmete kogumiseks dokumendivaatlust, ankeetküsimustikku ja poolstruktureeritud intervjuud.

Dokumendivaatluse käigus vaadeldakse äriregistri andmeid, mille kohta tehakse eelnevalt päring. Vaatluse eeliseks on võimalus saada otsest ja vahetut teavet organisatsioonide, rühmade või indiviidide tegevuse ja käitumise kohta (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2005, lk 200). Vaatluses on Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete majandusaasta aruande esitamine. Lisaks saadetakse nende ettevõtete omanikele/juhatajatele/raamatupidajale ankeetküsimustik majandusaasta aruande esitamise ja mitteesitamise kohta. Terminiga küsitlus tähistatakse teabe süstemaatilist kogumist vastajate käest, abivahendina kasutatakse ankeeti ehk küsimustikku (Lagerspetz, 2017, lk 156). Veel tehakse poolstruktureeritud intervjuu äriregistri ametnikuga, et saada täiendavat infot. Poolstruktureeritud intervjuu puhul esitatakse küsimused kindlas järjekorras, aga neile vastatakse vabalt (Lagerspetz, 2017, lk 140).

Saadud andmete analüüsimiseks kasutatakse enamjaolt kirjeldavat statistikat. Andmeanalüüs on uuritud nähtuse tunnuste registreerimisel või mõõtmisel kogutud andmetes sisalduva informatsioon ilmutamine. Andmeanalüüsi laialdasemaks eesmärgiks on variatiivsuse ulatuse ja iseloomu ehk laadi kirjeldamine ning variatiivsuse mõjutegurite ja allikate seletamine ja teatud olukordade jaoks ka empiiriline prognoosimine. (Õunapuu, 2014, lk 182)

Statistika uurib ühiskondlike nähtuste kvantitatiivset poolt lahutamatus seoses nende kvalitatiivse poolega. Kvantitatiivses uurimistöös kasutatakse statistikat selleks, et kirjeldada uuritavat nähtust, prognoosida selle käitumist ja teha selle kohta järeldusi. Kirjeldava statistika puhul visualiseeritakse andmed graafikute, tabelite, diagrammide ja muu sellise abil, et anda andmetest kompaktne ja kogu ulatust haarav ülevaade. (Õunapuu, 2014, lk 184)

Lõputöö uuringu üldkogum on kõik Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtted, kes esitasid või ei esitanud 2020. juuni lõpuks registripidajale oma majandusaasta aruannet. Erinevalt Rahandusministeeriumi poolt tellitud ja Laidroo ning teiste poolt läbi viidud uuringust (2020), pole mitteesitajaid eristatud esitajatest, et saada teada mõlema poole hinnang. Üldkogumi moodustamiseks saadi ettevõtete kontaktandmed Registrate ja Infosüsteemide Keskuselt. Ankeetküsimustiku valimi suuruseks valiti 25% üldkogumist. Ankeetküsimustiku valim koosneb 65 majandusaasta aruande mitteesitanud ja 427 majandusaasta aruande esitanud Jõgevamaa mikro ja väikeettevõttest. Veel kuulub valimisse

registripidaja. Registripidaja nõusolek poolstruktureeritud intervjuus osalemiseks saadi kirja teel Tartu Maakohtu registriosakonnale.

Tabeliga 4 visualiseeritakse üldkogumit, ankeetküsimustiku valimit ja laekunud vastuseid.

Tabel 4. Ülevaade üldkogumist, valimist ja laekunud vastustest (autori koostatud)

	Üldkogum	Valimi suurus	Vastanute arv	Vastamise määr
Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtted	1967	492	51	10,4%

Nagu tabelist 4 näha, siis üldkogum moodustub 1967 mikro- ja väikeettevõttest. Ankeetküsimustiku valimi suurus on 492 ettevõtet. Kokku vastas valimist 51 ettevõtet, mis annab vastamise määraks 10,4%.

Andmete hankimiseks koostati ankeetküsimustik. Ankeetküsimustiku valimi puhul kasutati kõigil sama küsimustikku. Küsimustikuga kogutud andmete põhjal saab välja tuua hinnangud majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta ning teha järeldusi ja ettepanekuid, mille abil oleks võimalik teha aruandlust efektiivsemaks ja paremaks kõigi osapoolte vahel.

Valimile saadetud ankeetküsimustik koosnes 27 küsimusest. Tuleb mainida, et lõputöö küsimuste ülesehituse loogilisuses ja tabelite ning tulpdiagrammide koostamisel on suures osas tuginetud Kätlin Kallakase (2021) magistritööle. Küsimustik koostati veebipõhises „Connect“ keskkonnas. Küsimustik saadeti massiliselt välja veebikeskkonna „Smaily“ abil, et vältida rämpsposti sattumist. Ankeetküsimustikku testiti algselt kuue ettevõtja peal, et teha küsimustik arusaadavaks ja loogiliseks. Küsimustik jagunes üldiseks osaks ja põhiosaks. Üldosaga ehk esimese kolme küsimusega küsiti üldisi andmeid vastajate kohta. Majandusaasta aruannete esitamise ja mitteesitamise ehk põhiosa analüüsimiseks liigitati tegurid suures osas nelja kategooriasse:

- 1) majandusaasta aruande esitamise hinnanguline olulisus, küsimused 4-8;
- 2) majandusaasta aruande esitamist abistavad meetmed, küsimused 9-13;
- 3) majandusaasta aruande esitamist takistavad asjaolud, küsimused 14-21;
- 4) karistatavate meetmete hinnanguline mõju mitteesitamisel, küsimused 22-26.

Viimane 27. küsimus oli nii-öelda lisaküsimus. Küsimused olid peamiselt valikvastustega nõustumise alusel kasvavas järjekorras skaalaga 1-4 või 0-4, kus 0 tähendas, et vastaja ei osanud vastata.

Lõputöös leitakse ankeetküsimustikuga saadud andmete põhjal keskmised ja hälbed. Veel visualiseeritakse andmeid tabelite ja tulpdiagrammide abil. Tabelite ning tulpdiagrammide põhjal tehakse järeldusi. Lisaks kasutatakse analüüsitulemuste kirjeldamiseks ja analüüsimiseks võrdlust. Tulemusi võrreldakse teooriaga.

2.1 Majandusaasta aruande esitamise olulisus ja mitteesitamise põhjused

Dokumendivaatluse käigus selgus, et 13,2% Jõgevamaa ettevõtetest ei ole esitanud 2020 aasta majandusaasta aruannet 2022 aasta seisuga ja 86,8% on seda teinud. Kusjuures mitteesitajates 56% on mikroettevõtted ja 44% on väikeettevõtted. Sellele vastu aga esitajatest 44% on mikroettevõtjad ja 56% on väikeettevõtted. See on tähelepanuväärne, sest Eestis ei esita majandusaasta aruannet üldse umbes 25% ettevõtetest. Tõsi, antud lõputöö ei võtnud arvesse keskmise suurusega ja suuri ettevõtteid, aga kuna Jõgevamaal on neid nagunii nii vähe ja tavaliselt keskmise suurusega ja suurte ettevõtetele on majandusaasta aruande esitamisega 3-4 korda vähem probleeme, siis on vahe ikkagi suur.

Ankeetküsimustikule vastanutest 63% olid oma ettevõttes omanikud, 22% juhatuse liikmed ja 16% raamatupidajad.

Vastanute andmetel tegeleb majandusaasta jooksul ettevõttes raamatupidamisega 62,6% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, 27,5% omanik ise ja 7,8% juhatuse liige. Eesti äriühingutes, kus varasema uuringu kohaselt polnud majandusaasta aruannet esitanud, tegeleb igapäevase raamatupidamisega ainult 49% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamise teenuse pakkuja, 42% omanik ja 1% juhatuse liige. See toob välja protsentuaalselt suure erinevuse Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete ja Eesti ettevõtete vahel, kes pole majandusaasta aruannet esitanud.

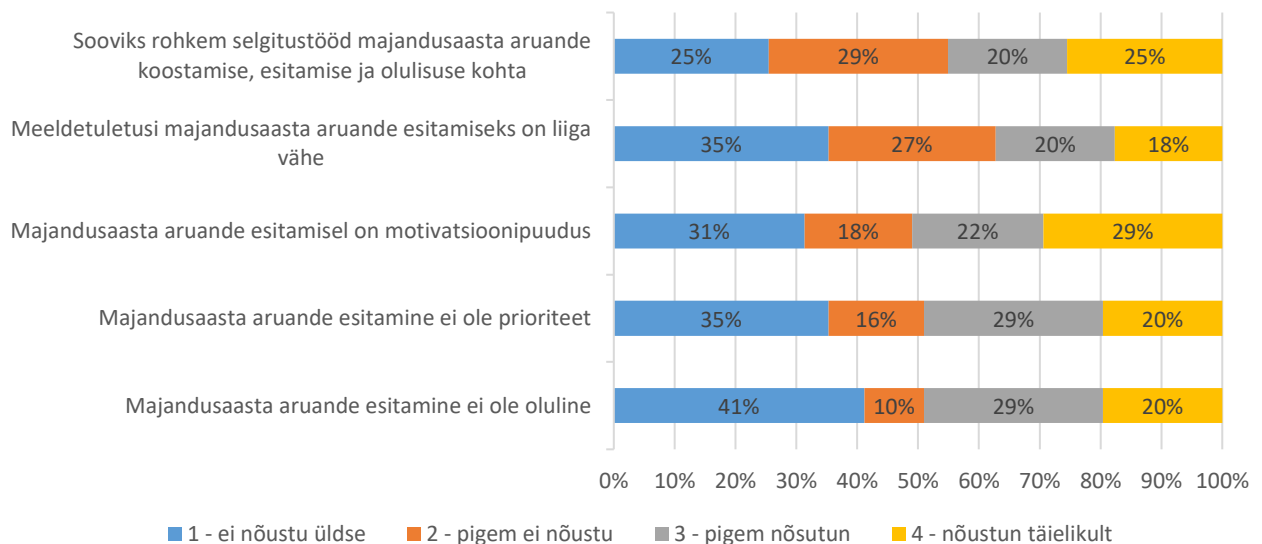
Sarnaselt eelmisele küsimusele koostab ka majandusaasta aruande antud küsimustiku kohaselt enamus ettevõtetes, 66,6%, raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, 23,5% omanik ise ja 7,8% juhatuse liige. Veel vastas üks inimene ehk 1,8%, et ta on ettevõttes nii omanik, juhatuse liige kui ka raamatupidaja ning ta koostab ise raamatupidamisaasta aruande. Tõenäoliselt on selliseid ettevõtteid veel. Eelneva uuringu kohaselt, mis keskendus äriühingutele, kes polnud majandusaasta aruannet esitanud selgus, et majandusaasta aruande esitab 61% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, 21% omanik ja 12% juhatuse liige, mille tulemused kattuvad suuremas osas lõputöö uuringutulemustega.

Tabeliga 5 analüüsitakse majandusaasta aruande hinnangulist olulisust Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtetele. Vastused on tabelis keskmise järgi kahanevalt. Ettevõtetel paluti vastata skaalal 1-4 nõustumise alusel, kus 1 tähendab et „ei nõustu üldse“ ja 4, et „nõustun täielikult“.

Tabel 5. Majandusaasta aruande esitamise olulisuse keskmised ja standardhälbed Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnangul (autori tabel ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

	Kaalutud keskmine	Standardhälve
Majandusaasta aruande esitamisel on motivatsioonipuudus	2,49	1,22
Sooviks rohkem selgitustööd majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta	2,45	1,14
Majandusaasta aruande esitamine ei ole prioriteet	2,33	1,16
Majandusaasta aruande esitamine ei ole oluline	2,27	1,2
Meeldetuletusi majandusaasta aruande esitamiseks on liiga vähe	2,2	1,11

Tabelist 5 selgub, et kõige enam on ettevõtetel majandusaasta aruande esitamisel motivatsioonipuudus. Kõige vähem nõustuvad ettevõtted, et meeldetuletusi majandusaasta aruande esitamiseks on liiga vähe.

Joonis 1. Majandusaasta aruande esitamise olulisus Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnangul (autori joonis ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

Jooniselt 1 selgub, et üle pooltel ettevõtetel on majandusaasta aruande esitamisel motivatsioonipuudus, millega 22% pigem nõustuvad ja 29% nõusuvad täielikult. See ühtib ka teooriaga. Jooniselt saab lugeda, et 63% ettevõtetest pigem ei nõustu või ei nõustu üldse, et meeldetuletusi esitamiseks on liiga vähe. Sellel punktil on ka kõige väiksem standardhälve (1,11) ehk hajuvus keskmise ümber. See on üllatav, sest Laidroo ja teiste uuringus on seda eelnevalt toodud välja majandusaasta aruande mitteesitamist või hilinemist põhjustava tegurina.

Huvitav on veel see, et 51% pigem ei nõustu või ei nõustu üldse, et majandusaasta aruande esitamine pole neile oluline ega prioriteet, kuigi varem tuli mitteesitajate puhul välja, et need on üsna olulised tegurid, mis takistavad majandusaasta aruande esitamist. Kusjuures, majandusaasta aruande esitamise mitteolulisusega ei nõustu üldse lausa 41%, mille tõttu on selle punkti standardhälve üks madalamaid (1,2). Iseenesest võib suurem majandusaasta aruannete esitamine tulenedagi sellest, et majandusaasta aruanne on muutunud olulisemaks.

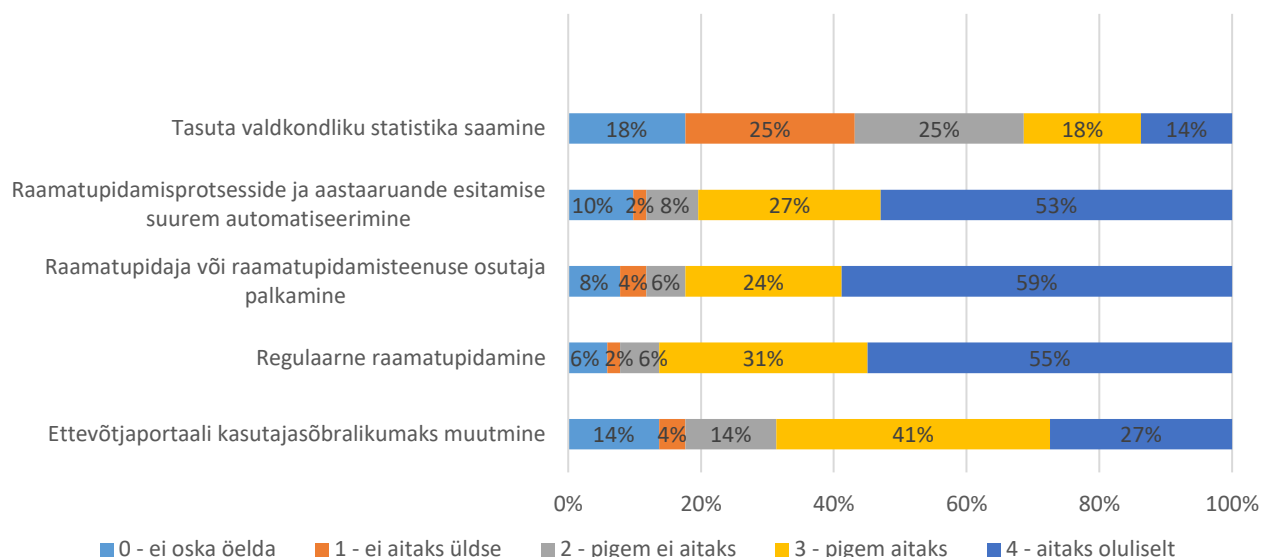
Veel tuleb joonisest välja, et ainult 45% sooviksid rohkem teada majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta, mis jällegi ei ühti teooriaga. Kohati see võib tulla sellest, et enamusel ehk üle 60% Jõgevamaa ettevõtetel on olemas raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, kes ka esitab nende majandusaasta aruande.

Edasi visualiseeritakse tabeliga 6 ettevõtete hinnangute keskmisi ja standardhälbeid aruande esitamist abistavate meetmete kohta. Kusjuures antud küsimuste skaalal oli võimalik valida ka 0 variant – ei oska vastata. Edasi läks skaala 1-4, kus 1 tähendab, et „ei aitaks üldse“ ja 4, et „aitaks oluliselt“.

Tabel 6. Majandusaasta aruande esitamist abistavate meetmete keskmised ja standardhälbed Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnangul (autori tabel ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

	Kaalutud keskmine	Standardhälve
Regulaarne raamatupidamine	3,27	0,91
Raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine	3,22	0,77
Raamatupidamisprotsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine	3,12	1,26
Ettevõtjaportaali muutmise kasutajasõbralikumaks	2,65	1,31
Tasuta valdkondliku statistika saamine	1,84	1,29

Tabelist 6 selgub, et ettevõtete hinnangul aitab majandusaasta aruande esitamisele kõige enam kaasa regulaarne raamatupidamine ja raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine. See tulemus on ka ootuspärane. Kõige vähem on ettevõtted huvitatud tasuta valdkondliku statistika saamisest.

Joonis 2. Majandusaasta aruande esitamist abistavad meetmed Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnangul (autori joonis ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

Joonisest 2 selgub, et 86% ettevõtete hinnangul pigem aitaks või aitaks oluliselt majandusaasta aruande esitamisele kaasa regulaarne raamatupidamine. Lisaks 83% vastajate hinnangul pigem aitaks või oluliselt aitaks esitamisele kaasa raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine. Nendel on ka kõige väiksem standardhälve – vastavalt 0,91 ja 0,77.

Ka raamatupidamisprotsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine oli populaarne abistav meede 80% vastajate hinnangul, mis ühtib teooriaga. Samuti ootuspäraselt 68% vastajate hinnangul, oleks abi kasutajaportaali kasutajasõbralikumaks muutmisest. Kõige vähem aitaks kaasa tasuta valdkondliku statistika saamine, kus positiivse hinnangu andsid ainult 32% vastanutest. See näitab, et ettevõtted ei ole eriti huvitatud teistest sama valdkonna ettevõtetest.

Tabeliga 7 analüüsitakse majandusaasta aruande esitamist takistavate asjaolude keskmisi ja standardhälbeid. Seal läheb skaala edasi vastusevariantidega 1-4, kus 1 tähendab, et „ei takista üldse“ ja 4 tähendab, et „takistab oluliselt“.

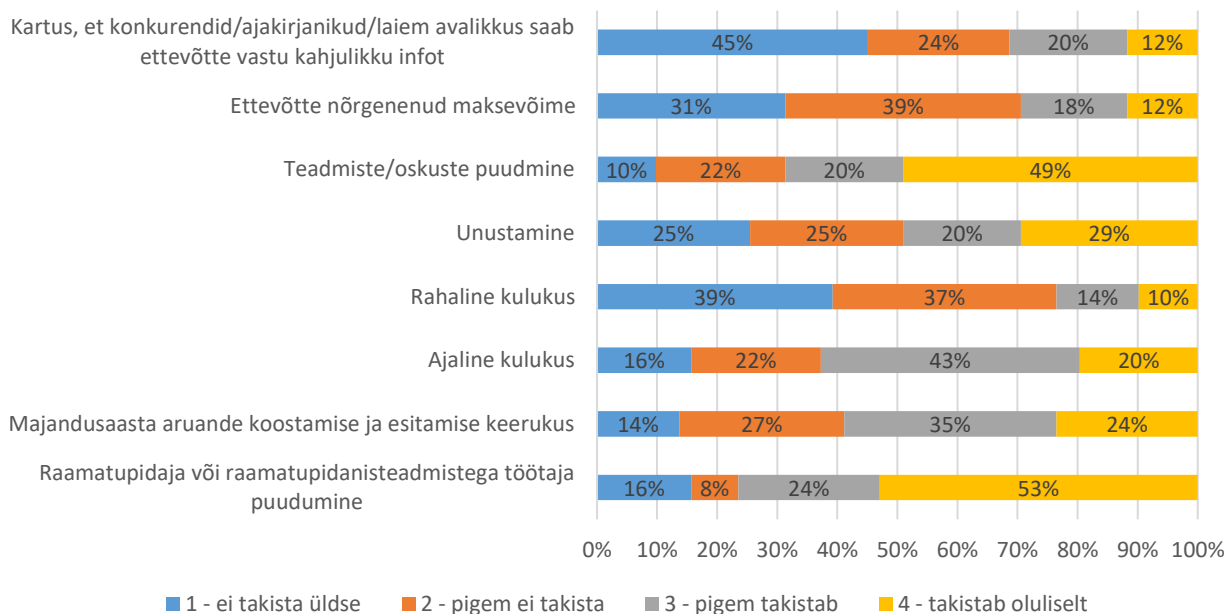
Tabel 7. Majandusaasta aruande esitamist takistavate asjaolude keskmised ja standardhälbed Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnangul (autori tabel ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

	Kaalutud keskmine	Standardhälve
Raamatupidaja või raamatupidamisteadmistega töötaja puudumine	3,14	1,14
Teadmiste/oskuste puudumine	3,08	1,06
Majandusaasta aruande koostamise ja esitamise keerukus	2,69	0,99
Ajaline kulukus	2,67	0,97
Unustamine	2,53	1,17
Ettevõtte nõrgenenud maksevõime	2,10	0,98
Kartus, et konkurendid/ajakirjanikud/laiem valikus saab ettevõtte vastu kahjulikku infot	1,98	1,07
Rahaline kulukus	1,94	0,97

Tabelist 7 selgub ootuspäraselt, et kõige enam takistab majandusaasta aruande esitamist raamatupidaja või raamatupidamisteadmistega töötaja puudumine.

Huvitav on aga see, et väga paljud vastajad on esitamist takistavaks asjaoluks märkinud teadmiste/oskuste puudumise, keskmise tulemusega 3,08 ja majandusaasta aruande koostamise ja esitamise keerukuse, keskmise tulemusega 2,69, kuigi varasemalt vastas ainult 45%, et nad ei sooviks rohkem selgitustööd majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta.

Kõige vähem on esitamist takistavaks asjaoluks märgitud rahalist kulukust, keskmisega 1,94, millel on ka kõige väiksem standardhälve. Võib-olla on paljud vastajad mõelnud, et majandusaasta aruande koostamine ja esitamine pole nende jaoks eraldiseisvalt kallis, aga nad pole võtnud arvesse jooksvaid raamatupidamiskulusid. Iseenesest selline hinnang kattub üldinfoga, et enamusel vastajatest ongi juba raamatupidaja või raamatupidamisteenuse pakkuja olemas.

Joonis 3. Majandusaasta aruande esitamist takistavad asjaolud Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete hinnangul (autori joonis ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

Joonisest 3 selgub, et 77% vastajatest on toonud esitamist pigem või oluliselt takistavaks asjaoluks raamatupidaja või raamatupidamisteadmistega töötaja puudumine, mis ühtib teooria ja eelnevate vastustega.

Veel on esitamist pigem või oluliselt takistavateks asjaoludeks toodud välja 69% teadmiste/oskuste puudumist, 63% pigem või oluliselt takistavaks asjaoluks ajalist kulukust ja 59% pigem või oluliselt takistavaks asjaoluks majandusaasta aruande koostamise ja esitamise keerukust. Nende tulemuste ja tabeli tulemsutega, tuleb selgelt välja, et tegelikult on ikkagi vaja teha teavitustööd majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta, kuigi varasemalt enamus seda ei soovinud.

76% vastajate kohaselt rahaline kulukus pigem ei takista või ei takista üldse majandusaasta aruande esitamist. Tegelikuses, kuna rahaline kulukus on seotud raamatupidamistöötaja puudumisega, siis tasuks seda tulemust võtta natukene skeptiliselt.

Veel on pigem mitte või üldse mitte takistavateks asjaoludeks toodud 70% vastaja kohaselt ettevõtte nõrgenenud maksevõimet ja 69% vastajatest kartust, et konkurendid/ajakirjanikud/laiem valikkus saab nende ettevõtte vastu kahjulikku infot. Kuigi varem on neid viimast kahte peetud olulisteks mitteesitamist põhjustavateks teguriteks, siis tegelikult tuleb ka viimasest uuringust välja, et need

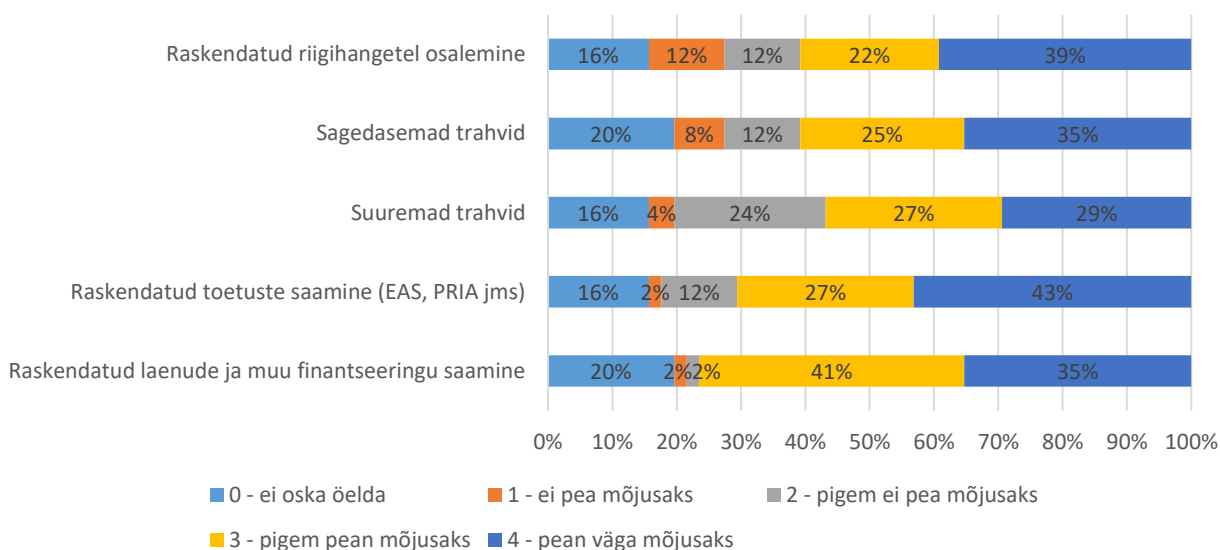
pole tegelikult enamuses äriühingute jaoks olulised tegurid. Viimast toetab ka antud uuringust välja tulnud tulemus, et tegelikult ei ole mikro- ja väikeettevõtted eriti huvitatud valdkondlikust statistikast.

Tabeliga 8 analüüsitakse karistatavate meetmete hinnangulist mõju majandusaasta aruande mitteesitamisel. Antud küsimuste puhul oli jälle võimalik valida 0-varianti, mis tähendab, et vastaja ei osanud vastata. Ülejäänud skaala progresseerub 1-4, kus 1 tähendab „ei pea mõjusaks“ ja 4 tähendab „pean väga mõjusaks“.

Tabel 8. Karistavate meetmete hinnanguliste mõjude keskmised ja standardhälbed Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtte kohaselt (autori tabel ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

	Kaalutud keskmine	Standardhälve
Raskendatud toetuste saamine (EAS, PRIA jms)	2,8	1,43
Raskendatud laenude ja muu finantseeringu saamine	2,71	1,47
Raskendatud riigihangetel osalemine	2,57	1,5
Suuremad trahvid	2,51	1,38
Sagedasemad trahvid	2,49	1,53

Tabelist 8 selgub ootuspäraselt, et kõige mõjusamad karistavad meetmed on Jõgevamaa ettevõtete hinnangute keskmiste kohaselt raskendatud toetuste saamine ning raskendatud laenude ja muu finantseeringu saamine. Seejuures rahalisi meetmeid peetakse võrdlemisi kõige vähem mõjusateks.

Joonis 4. Karistavate meetmete hinnanguline mõju Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete kohaselt (autori joonis ankeetküsimustiku tulemuste põhjal)

Joonisega 4 selgub, et suur enamus peab mõjusateks just äritegevust takistavaid meetmeid. Kõige mõjusamaks peetakse 76% vastaja hinnangul raskendatud laenude ja muu finantseeringu saamist. Lisaks on ka raskendatud toetuste saamine 70% vastajate hinnangul pigem mõjus või väga mõjus. Märkimisväärne on ka hinnang raskendatud riigihangetel osalemise kohta.

Kõige vähem mõjusaks peetakse antud küsimustest rahalisi meetmeid, kus 56% peab suuremaid trahve pigem mõjusaks või väga mõjusaks. Sellegipoolest peavad enamus vastajaid kõiki meetmeid pigem mõjusaks või väga mõjusaks, seega soosiksid kindlasti ka rahalised trahvid majandusaasta aruande esitamist.

2.2 Intervjuu registripidajaga

Poolstruktureeritud intervjuu Tartu Maakohtu registripidajaga viidi läbi neti teel 22. aprillil aastal 2022. Küsimused olid esitatud kindlas järjekorras, aga küsimustele vastamine toimus vabalt. Küsimustele vastamine võttis aega umbes 15 minutit.

Registripidaja hinnangul takistab ettevõtetel majandusaasta aruande koostamist ja esitamist eelkõige teadmiste puudumine nii koostamise osas kui ka „teadmatus oma kohustusest esitada majandusaasta aruanne“ ning et ettevõtted peavad raamatupidaja teenust kalliks. Registripidaja kohaselt parandaks selgitustöö küll aruandlusdistsipliini, aga ei tooks kaasa olulist muudatust esitatud aruannete hulgas. Registripidaja hinnangul tuleks OÜ asutamisel kehtestada suurem osakapitali sissemakse nõue, näiteks 5000€ ning loobuda sissemakseta asutamise instituudist. Valitsus on läinud aga vastupidist teed, kaotades osakapitali alampiiri ja sissemakse kohustuse.

Rõhutati, et majandusaasta aruande õigeaegsele esitamisele aitaks kaasa laialdane teavitustöö ning et mitteesitajate suhtes tuleks kehtestada koheselt ja kiirelt toimivad sanktsioonid. Seda on ka viimasel ajal hakatud palju rohkem tegema. 2020. aastal oli Covid-19 tõttu järelevalve tegevus peatunud, aga ajavahemikul 01.01.2021 kuni 31.03.2022 määras registripidaja umbes 12 000 rahatrahvi majandusaasta aruande mitteesitajatele ja koostas 13 655 kustutamishoiatust majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu.

Registripidajal on käimas projekt, kus eelmisest aastast, 2021, on pooleli 14 000 menetlust ja praegusel aastal lisandub veel 58 000 menetlust, mille käigus trahvide ja registrist kustutamise hoiatustega püütakse panna ettevõtteid esitama majandusaasta aruandeid. Registripidaja hinnangul on trahv lahendus, kui see tehakse juhatuse liikmele, aga oma olemuselt peab ta seda võitluseks tagajärgedega.

Registripidaja hinnangul on majandusaasta aruande mitteesitamise põhjuseks liigne vabadus ettevõtte asutamisel. Lisaks, kuna valitsuse poolt tehakse asutamine peatselt veel vabamaks, siis plaanib registriosakond võimaluse korral kasutusele võtta näiteks SMS-teavitused, sotsiaalmeedia teavitused ja muud taolised meetmed, et parandada aruandlust.

2.3 Järeldused ja ettepanekud

Uuringu tulemustena selgus, et 2022 aasta seisuga ei ole 13,2% Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtetest esitanud 2020 aasta majandusaasta aruannet, mis on tähelepanuväärne, sest Eestis on keskmine mitteesitamine umbes 25%. See on üllatav isegi siis, kui lisada Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete sekka Jõgevamaa keskmise suurusega ja suured ettevõtted, kes pole majandusaasta aruannet esitanud, sest nende seas on mitteesitamine teooria kohaselt nagunii 3-4 korda väiksem, kui mikro- ja väikeste ettevõtete puhul. Esitajad ja mitteesitajad jagunevad uuringu kohaselt üsna võrdselt mikro- ja väikeettevõteteks.

Tuli välja, et kõigi vastanute kohaselt tegeleb majandusaasta jooksul raamatupidamisega 62,6% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, 27,5% omanik ja 7,8% juhatuse liige. Varasema uuringu kohaselt, kus analüüsiti majandusaasta aruannet mitteesitanud Eesti äriühinguid, tegeleb igapäevase raamatupidamisega ainult 49% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamise teenuse pakkuja, 42% omanik ja 1% juhatuse liige. Majandusaasta aruannete mitteesitamine ja raamatupidaja olemasolu ettevõtetes tunduvad olevat pöördvõrdelises seoses – mida rohkemates ettevõtetes on raamatupidaja, seda väiksem on majandusaasta aruande mitteesitamine.

Sarnaselt eelmisele küsimusele koostab ka majandusaasta aruande vastajate kohaselt 66,6% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, 23,5% omanik ise ja 7,8% juhatuse liige. Eelneva uuringu kohaselt, mis keskendus äriühingutele, kes polnud majandusaasta aruannet esitanud selgus, et majandusaasta aruande esitab 61% raamatupidaja või äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja, 21% omanik ja 12% juhatuse liige, mis suuremas osas kattub lõputöö uuringu tulemustega.

Majandusaasta aruande esitamise hinnangulise olulisuse kohta selgub, et enamuse ettevõtetel on aruande esitamisel motivatsioonipuudus. Kuigi enamuse jaoks on uuringu kohaselt majandusaasta aruande esitamine prioriteet ja oluline ning nad ei soovi rohkem selgitustööd majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta ning väidetavalt meeldetuletusi aruande esitamiseks on piisavalt, siis majandusaasta aruande esitamist takistavate asjaoludena tuli välja, et suurema enamuse jaoks on majandusaasta aruande koostamine ja esitamine keerukas ning neil puuduvad teadmised ja

oskused. See tähendab, et ettevõtjaid tuleks ikkagi antud teemadel harida ning teha selgitustööd majandusaasta aruande koostamise esitamise ja olulisuse kohta, mis võib suurendada ka nende motiveeritust aruandeid esitama.

Abistavate meetmetena on ettevõtted toonud välja suure üksmeelega regulaarse raamatupidamise ja raamatupidaja ning raamatupidamisteenuse osutaja palkamise. Selles osas ei ole kolmandatel osapooltel paraku suurt abi pakkuda, raamatupidaja palkamine jääb ikkagi ettevõtete enda teha.

Küll aga mida saaks teha on ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks. Praegu on ettevõtjaportaal üles ehitatud rohkem raamatupidamisteadmistega inimese jaoks. Kasu oleks näiteks juhenditest ja näidetest algajatele ning veateadete arusaadavamaks tegemisest. Lisaks toodi abistavate meetmetena välja raamatupidamisprotsesside ja aastaruande esitamise suuremat automatiseerimist. Tegelikuses on praegu olemas võimalus XBRL-formaadis aastaaruande üleslaadimine ettevõtjaportaali, kuid tundub, et see pole enamuse jaoks ikkagi piisavalt lihtne ja arusaadav

Kõige mõjusamateks karistavateks meetoditeks on toodud raskendatud laenude, muu finantseeringu ja toetuste saamist. Veel on mõjusaks peetud raskendatud riigihangetel osalemist. Tegelikult on ka sagedasemad ja suuremad trahvid ettevõtete hinnangul pigem mõjusad meetodid. Praegu aga pole ettevõtteid piisavalt trahvitud. Muutust on aga oodata Äriregistri seaduse eelnõu jõustumisega, kui tekib võimalus trahvida ka otse osanikke, mitte ainult ettevõtteid. Selle juhtumisel peaks võimalust kindlasti kasutama.

Muidugi peaksid trahvimisele eelnema meeldetuletused, teavitustöö ja parendustööd. Vaja on eelkõige rakendada abistavaid meetodeid, mitte ainult karistavaid meetodeid. Karistavad meetodid tegelevad tagajärgedega, mitte põhjustega. Edasi tasuks uurida, kuidas täpsemalt lahendada majandusaasta aruande esitamisega seonduvaid probleeme.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli selgitada välja hinnangud majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete seas ning teha järeldusi ja pakkuda välja meetmeid mille abil oleks võimalik soodustada majandusaasta aruannete esitamist.

Eesmärgi saavutamiseks toodi välja majandusaasta aruande esitamise nõuded, toimingud ja esitati spetsialistide kommentaare ning selgitati välja majandusaasta aruande mitteesitamise tagajärjed ja vastutus. Veel koostati empiirilise uuringu meetodika. Lisaks kaardistati ja analüüsiti ankeetküsimustiku abil hinnanguid majandusaasta aruande esitamise olulisuse ja mitteesitamise põhjuste kohta Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtte seas. Viimaks tehti järeldusi ja ettepanekuid, mille abil oleks võimalik soodustada majandusaasta aruannete esitamist.

Uuringu tulemustena selgus, et Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete majandusaasta aruande mitteesitamine on võrreldes Eesti keskmisega märkimisväärselt väiksem. Kusjuures mitteesitajate seas on umbes sama palju mikroettevõtteid, kui on väikeettevõtteid.

Lisaks on rohkematel Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtetel raamatupidaja või raamatupidamisteenuse pakkuja, kui varasema uuringu kohaselt Eesti ettevõtetel, kus analüüsiti ainult majandusaasta aruande mitteesitajaid. Majandusaasta aruannete mitteesitamine ja raamatupidaja olemasolu tunduvad olevat pöördvõrdelises seoses – mida rohkemates ettevõtetes on raamatupidaja, seda väiksem on majandusaasta aruande mitteesitamine.

Nii praeguses uuringu, kui ka varasema uuringu kohaselt koostab majandusaasta aruande umbes kahel kolmandikul juhtudest raamatupidaja, umbes ühel viiendikul ettevõtetest omanik ja umbes ühel kümnendikul ettevõtetest juhatuse liige.

Majandusaasta aruande esitamise hinnangulise olulisuse kohta selgub, et üsna suurel enamusel ettevõtetest on majandusaasta aruande esitamisel motivatsioonipuudus, kuigi antud uuringu kohaselt on üllataval kombel enamus ettevõtetel majandusaasta aruande esitamine prioriteediks ja oluline. Väidetavalt nad ei soovi ka rohkem selgitustööd majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta ning kuigi nende hinnangul meeldetuletusi majandusaasta aruande esitamiseks on piisavalt, siis majandusaasta aruande esitamist takistavate asjaoludena tuli välja, et suurema enamuse jaoks on majandusaasta aruande koostamine ja esitamine keerukas ning neil puuduvad teadmised ja oskused. See tähendab, et ettevõtjaid tuleks ikkagi antud teemadel harida ja teha selgitustööd majandusaasta aruande koostamise esitamise ja olulisuse kohta, mis soodustaks aruannete esitamist.

Ootuspäraselt on ettevõtted suure üksmeelega toonud abistavate meetmetena välja regulaarse raamatupidamise ja ka raamatupidaja ning raamatupidamisteenuse osutaja palkamise. Selles osas ei ole kolmandatel osapooltel paraku suurt abi pakkuda, sest raamatupidaja palkamine jääb ikkagi ettevõtete enda teha.

Küll aga mida saaks teha on ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks. Praegu on ettevõtjaportaal suures osas üles ehitatud rohkem raamatupidamisteadmistega inimese jaoks. Kasu oleks näiteks juhenditest ja näidetest algajatele ning veateadete arusaadavamaks tegemisest. Lisaks toodi abistavate meetmetena veel välja raamatupidamisprotsesside ja aastaruande esitamise suuremat automatiseeritust. Tegelikuses on praegu olemas võimalus XBRL-formaadis aastaruande üleslaadimine ettevõtjaportaali, kuid tundub, et see pole enamuse jaoks ikkagi piisavalt arusaadav ja lihtne.

Kõige mõjusamateks karistavateks meetoditeks on toodud raskendatud laenude, muu finantseeringu ja toetuste saamist. Veel on mõjusaks peetud raskendatud riigihangetel osalemist. Tegelikult on ka sagedasemad ja suuremad trahvid ettevõtete hinnangul mõjusad meetodid. Praegu aga pole ettevõtteid piisavalt trahvitud. Selles valdkonnas peab kindlasti rangemaks muutuma. Muutust on aga oodata Äriregistri seaduse eelnõu jõustumisega, kui tekib võimalus trahvida ka otse omanikke, mitte ainult ettevõtteid. Lisaks on registriosakonnal käimas projekt, mille käigus trahvide ja registrist kustutamise hoiatustega püütakse panna ettevõtteid esitama majandusaasta aruandeid.

Muidugi peaksid trahvimisele eelnema meeldetuletused, teavitustöö ja parendustööd. Vaja on rakendada eelkõige soodustavaid meetodeid, mitte ainult karistavaid meetodeid. Karistavad meetodid tegelevad tagajärjega, mitte põhjustega. Kui lahendada ära mitteesitamise põhjused, ei peakski tagajärgedega nii palju tegelema.

SUMMARY

The following thesis is titled *Submitting of annual report on the example of micro and small enterprises in Jõgevamaa*. According to the Accounting Act, an accounting entity must submit an annual report for the past financial year. However, almost 40% of the submitted reports are submitted late and about 25% of Estonian companies do not submit their annual report at all. The main problem is especially with micro and small enterprises. The purpose of the thesis is to find out assessments of the importance of submitting the annual report and the reasons for not submitting it among micro and small enterprises in Jõgeva County, and to draw conclusions and propose measures that would favor the submission of the annual report.

In order to achieve this goal, the following tasks are set:

- 1) map and analyze the assessments of micro and small enterprises in Jõgeva County regarding the significance of the submission of the annual report and the reasons for not submitting it;
- 2) conduct a semi-structured interview with the registrar and present the results obtained;
- 3) make conclusions and proposals which would facilitate the submission of annual reports.

Regarding the estimated significance of the submission of the annual report, it appears that a relatively large majority of companies lack motivation to submit the annual report. Also, it turned out that for most of them the preparation and submission of the annual report is complicated, and they lack knowledge and skills. This means that companies should be educated on the preparation, submitting and the importance of the annual report.

As expected, companies have come to a consensus that regular accounting contributes to the submission of the annual report, also that the Business Portal could be more user-friendly. In addition, greater automation of accounting processes and reporting was identified as supporting measures. Difficulty getting loans, other financing and subsidies has been identified as the most effective punitive method. More frequent and higher fines are also considered to be effective methods. Although at present, companies have not been fined enough, a change is expected with the new Register Act with the opportunity to fine owners directly. In addition, the registry department is running a project to try to get companies to submit annual reports with a lot of fines and delisting warnings. Of course, fines should be preceded by reminders, information and improvement work. Punitive methods deal with the consequence, not the causes.

According to the author, the tasks and purpose of the work were fulfilled.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aasmäe, K., & Šutova, S. (23.05.2018). *Majandusüksuste arv mullu suurenes*. Kasutamise kuupäev: 01.02.2021, allikas Statistikaamet: https://www.stat.ee/et/uudised/artikkel-2018-05-23_majandusüksuste-arv-mullu-suurenes
- Andros, C. (05.07.2019). *Aus ülestunnistus, miks majandusaasta aruannet ei ole*. Kasutamise kuupäev: 17.05.2021, allikas Äripäev: <https://www.aripaev.ee/uudised/2019/07/05/aus-ulestunnistus-miks-majandusaasta-aruannet-ei-ole>
- Bhandari, P. (30.07.2020). *An introduction to qualitative research*. Kasutamise kuupäev: 06.05.2021, allikas Scribbr: <https://www.scribbr.com/methodology/qualitative-research/>
- Bilansiskeem*. (27.12.2016). Kasutamise kuupäev: 07.05.2021, allikas Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/1150/3201/9012/RPS_Lisa_1.pdf#
- ER028: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted töötajate arvu ja maakonna järgi*. (2020). Kasutamise kuupäev: 07.05.2021, allikas Eesti Statistika: https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus__majandusüksused__ettevetjad/ER028/table/tableViewLayout1
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34 EL*. (26.07.2013). Kasutamise kuupäev: 20.01.2021, allikas Eur-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034>
- Greenbaum, J. (02.02.2016). *Mikro- ja väikeettevõtjate aruandlus muutub lihtsamaks*. Kasutamise kuupäev: 21.03.2022, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal: <https://www.rmp.ee/raamatupidamine/raamatupidamine-yldiselt/mikro-ja-vaikeettevotjate-aruandlus-muutub-lihtsamaks-2016-02-02>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs). (2015). London: IFRS Foundation. Kasutamise kuupäev: 07.03.2020, allikas <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/>

- Ivask, P. (18.07.2017). *Üle kolmandiku firmadest on riigile aruande võlgu*. Kasutamise kuupäev: 21.01.2021, allikas Äripäev: <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/07/18/rohkem-kui-kolmandikul-ettevotetest-on-majandusaasta-aruanne-esitamata>
- Kallakas, K. (26.05.2021). *Majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid (Eesti juriidiliste isikute näitel)*. Allikas: TalTech Digikogu: <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/7387e799-7315-4040-a9f2-c5c7ae47b18c>
- Kasumiaruande skeemid*. (27.12.2016). Kasutamise kuupäev: 07.05.2021, allikas Riigi Teataja: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1150/3201/9012/RPS_Lisa_2.pdf#
- Keskküla, J. (2018). *Finants- ja maksuarvestus*. Tallinn: Janek Keskküla.
- Kõmmus, D. (09.06.2009). *Majandusaasta aruanne tuleb esitada õigeaegselt*. Kasutamise kuupäev: 20.01.2021, allikas Justiitsministeerium: <https://www.just.ee/et/uudised/majandusaasta-aruanne-tuleb-esitada-oigeaegselt>
- Laadoga, K. (27.01.2022). *Osahingu asutamisel kaob miinimumkapitali nõue*. Kasutamise kuupäev: 25.03.2022, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal: <https://www.rmp.ee/uudised/eelnoud/osahingu-asutamisel-kaob-miinimumkapitali-noue>
- Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Laidroo, L., Siimann, P., Küttim, M., Rumma, K., Gurvitš-Suits, N. A., Avarmaa, M., . . . Durst, S. (30.11.2020). *Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs rahandusministeeriumile*. Kasutamise kuupäev: 21.01.2021, allikas Rahandusministeerium: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/finants-ja-ettevotluspoliitika/arvestusala-arengud>
- Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavate raamatupidamise aastaaruande vormide kehtestamine*. (13.12.2017). Kasutamise kuupäev: 25.02.2021, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122019018?leiaKehtiv>
- Maksukorralduse seadus*. (20.02.2002). Kasutamise kuupäev: 05.03.2021, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122020013?leiaKehtiv>
- Otsus-Carpenter, M. (2016). *Väikeettevõtte raamatupidamine*. Äripäev.
- Palmipuu, M. (2015). *Majandusaasta aruande koostamine*. Tallinn: Pandekt OÜ.

- Quantitative Methods.* (18.03.2021). Kasutamise kuupäev: 04.05.2021, allikas USC Libraries:
<https://libguides.usc.edu/writingguide/quantitative>
- Raamatupidamise seadus.* (20.11.2002). Kasutamise kuupäev: 20.01.2021, allikas Riigi Teataja:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/116112010012?leiaKehtiv>
- Raamatupidamise Toimkonna Juhend 1 Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted.* (2018). Kasutamise kuupäev: 22.03.2021, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal:
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1201/2201/9026/RM_17122018_m55Lisa1.pdf#
- Raamatupidamise Toimkonna juhend 15 Lisades avalikustatav informatsioon.* (01.01.2019).
Kasutamise kuupäev: 24.04.2021, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal:
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1201/2201/9026/RM_m63_lisa15.pdf#
- Raamatupidamise Toimkonna juhend 2 Nõuded infomratsiooni esitusviisile.* (01.01.2019).
Kasutamise kuupäev: 22.03.2021, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal:
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1201/2201/8011/RM_17122018_m55Lisa2.pdf#
- Raamatupidamise Toimkonna selgitused Eesti finantsaruandluse standardist.* (04.05.2021).
Kasutamise kuupäev: 16.05.2021, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal:
<https://www.rmp.ee/raamatupidamine/rtj/raamatupidamise-toimkonna-selgitused-eesti-finantsaruandluse-standardist-2018-02-06>
- Ruut, K. (02.06.2020). *Majandusaasta aruande esitamine 2020. aastal.* Kasutamise kuupäev:
20.01.2021, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal:
<https://www.rmp.ee/raamatupidamine/raamatupidamine-yldiselt/majandusaasta-aruande-esitamine-2020-aastal>
- Seinberg, T. (13.08.2015). *Mis saab neist, kel aastaaruanne esitamata.* Kasutamise kuupäev:
20.01.2021, allikas Raamatupidaja: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2015/08/13/mis-saab-neist-kel-aastaaruanne-esitamata>
- Sootak, J., & Pikamäe, P. (2009). *Karistusseadustik kommenteeritud väljaanne.* Tallinn: Juura.
- Suurekivi, M. (07.05.2021). *Mida tasub teada majandusaasta aruandest, kuidas seda koostada ja esitada?* Kasutamise kuupäev: 15.05.2021, allikas Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal:

<https://www.rmp.ee/raamatupidamine/raamatupidamine-yldiselt/mida-tasub-teadama-jandusaasta-aruandest-kuidas-seda-koostada-ja-esitada>

Toimkonna tegevus. (25.02.2020). Kasutamise kuupäev: 13.05.2021, allikas Rahandusministeerium:
<https://www.rahandusministeerium.ee/et/easb/toimkonna-tegevus>

Tsiviilkohtumenetluse seadustik. (01.01.2006). Kasutamise kuupäev: 29.04.2021, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13261659?leiaKehtiv>

Tsiviilseadustiku üldosa seadus. (27.03.2002). Kasutamise kuupäev: 22.01.2021, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122010012?leiaKehtiv#para24>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Äriregistri seadus. (12.05.2021). Kasutamise kuupäev: 27.03.2022, allikas Koda: https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2021-06/EN_ARS.pdf

Äriregistri seaduse eelnõu. (12.05.2021). Allikas: Koda: https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2021-06/EN_ARS.pdf

Äriseadustik. (15.02.1995). Kasutamise kuupäev: 20.01.2021, allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020035?leiaKehtiv>

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsimustiku küsimused majandusaasta aruande esitamise kohta

1. Kas Te olete oma ettevõttes:

Omanik

Juhatuseliige

Raamatupidaja

2. Kes tegeleb Teie ettevõttes majandusaasta jooksul raamatupidamisega?

Omanik

Juhatuseliige

Raamatupidaja

Äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja

Muu

3. Kes koostab Teie ettevõttes majandusaasta aruande?

Omanik

Juhatuseliige

Raamatupidaja

Äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja

Muu.....

Esitamine

4. Kui palju Te nõustute väitega, et majandusaasta aruande esitamine ei ole Teie jaoks oluline?

1-ei nõustu üldse, 2-pigem ei nõustu, 3-pigem nõustun, 4-nõustun täielikult

5. Kui palju Te nõustute väitega, et majandusaasta aruande esitamine ei ole prioriteet?

1-ei nõustu üldse, 2-pigem ei nõustu, 3-pigem nõustun, 4-nõustun täielikult

6. Kui palju Te nõustute väitega, et Teil on majandusaasta aruande esitamisel motivatsioonipuudus?

1-ei nõustu üldse, 2-pigem ei nõustu, 3-pigem nõustun, 4-nõustun täielikult

7. Kui palju Te nõustute väitega, et meeldetuletusi majandusaasta aruande esitamiseks on liiga vähe?

1-ei nõustu üldse, 2-pigem ei nõustu, 3-pigem nõustun, 4-nõustun täielikult

8. Kas Te sooviksite rohkem selgitustööd majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta?

1-ei nõustu üldse, 2-pigem ei nõustu, 3-pigem nõustun, 4-nõustun täielikult

9. Kas Teie hinnangul aitaks majandusaasta aruande õigeaegsele esitamisele kaasa ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks?

0-ei oska öelda, 1-ei aitaks üldse, 2-pigem ei aitaks, 3-pigem aitaks, 4-aitaks oluliselt

10. Kas Teie hinnangul aitaks majandusaasta aruande õigeaegsele esitamisele kaasa regulaarse raamatupidamise sisseseadmise?

0-ei oska öelda, 1-ei aitaks üldse, 2-pigem ei aitaks, 3-pigem aitaks, 4-aitaks oluliselt

11. Kas Teie hinnangul aitaks majandusaasta aruande õigeaegsele esitamisele kaasa raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine?

0-ei oska öelda, 1-ei aitaks üldse, 2-pigem ei aitaks, 3-pigem aitaks, 4-aitaks oluliselt

12. Kas Teie hinnangul aitaks majandusaasta aruande õigeaegsele esitamisele kaasa raamatupidamisprotsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine?

0-ei oska öelda, 1-ei aitaks üldse, 2-pigem ei aitaks, 3-pigem aitaks, 4-aitaks oluliselt

13. Kas Teie hinnangul aitaks majandusaasta aruande õigeaegsele esitamisele kaasa tasuta valdkondliku statistika saamine?

0-ei oska öelda, 1-ei aitaks üldse, 2-pigem ei aitaks, 3-pigem aitaks, 4-aitaks oluliselt

Mitteesitamine

14. Kui palju takistab raamatupidaja või raamatupidamisteadmistega töötaja puudumine majandusaasta aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

15. Kui palju takistab majandusaasta aruande koostamise ja esitamise keerukus aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

16. Kui palju takistab ajaline kulukus majandusaasta aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

17. Kui palju takistab rahaline kulukus majandusaasta aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

18. Kui palju takistab unustamine majandusaasta aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

19. Kui palju takistab teadmiste/oskuste puudumine majandusaasta aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

20. Kui palju takistab ettevõtte nõrgenenud maksevõime või kahjum majandusaasta aruande esitamist?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

21. Kui palju takistab majandusaasta aruande esitamist kartus, et konkurendid/ajakirjanikud/laiem avalikus saab Teie ettevõtte kohta Teie jaoks kahjulikku infot?

1-ei takista üldse, 2-pigem ei takista, 3-pigem takistab, 4-takistab oluliselt

22. Hinnake, kui mõjus võimalik tagajärg majandusaasta aruande mitteesitamisel oleks raskendatud laenude ja muu finantseeringu saamine?

0-ei oska öelda, 1-ei pea mõjusaks, 2-pigem ei pea mõjusaks, 3-pigem pean mõjusaks, 4-pean väga mõjusaks

23. Hinnake, kui mõjus võimalik tagajärg majandusaasta aruande mitteesitamisel oleks raskendatud toetuste saamine (EAS, PRIA jms)

0-ei oska öelda, 1-ei pea mõjusaks, 2-pigem ei pea mõjusaks, 3-pigem pean mõjusaks, 4-pean väga mõjusaks

24. Hinnake, kui mõjus võimalik tagajärg majandusaasta aruande mitteesitamisel oleksid suuremad trahvid mitteesitamise eest?

0-ei oska öelda, 1-ei pea mõjusaks, 2-pigem ei pea mõjusaks, 3-pigem pean mõjusaks, 4-pean väga mõjusaks

25. Hinnake, kui mõjus võimalik tagajärg majandusaasta aruande mitteesitamisel oleksid sagedasemad trahvid?

0-ei oska öelda, 1-ei pea mõjusaks, 2-pigem ei pea mõjusaks, 3-pigem pean mõjusaks, 4-pean väga mõjusaks

26. Hinnake, kui mõjus võimalik tagajärg majandusaasta aruande mitteesitamisel oleks raskendatud riigihangetel osalemine?

0-ei oska öelda, 1-ei pea mõjusaks, 2-pigem ei pea mõjusaks, 3-pigem pean mõjusaks, 4-pean väga mõjusaks

27. Kui palju võib Teie hinnangul mõjutada soov ettevõtlus lõpetada majandusaasta aruande esitamist?

1-ei mõjuta üldse, 2-pigem ei mõjuta, 3-pigem mõjutab, 4-mõjutab palju

Lisa 2. Intervjuu registripidajaga

1. Mis takistab Teie hinnangul ettevõtetele majandusaasta aruande koostamist ja esitamist?
2. Miks Teie hinnangul ettevõtjad jätavad majandusaasta aruande esitamata?
3. Kas Teie arvate, et selgitustöö majandusaasta aruande koostamise, esitamise ja olulisuse kohta paneks ettevõtjaid majandusaasta aruandeid õigeaegselt esitama?
4. Mida saaks teha, et ettevõtjad esitaksid majandusaasta aruande õigeaegselt?
5. Mis vastutust/karistusi ja kui suures ulatuses Te olete kohaldanud ettevõtetele, kes ei esita majandusaasta aruannet õigeaegselt või ei esita üldse (näiteks trahvimine, äritegevuse piiramine)?
6. Kas Teie hinnangul sanktsioonide karmistamine, näiteks rohkem ja sagedasem trahvimine, paneks ettevõtjaid majandusaasta aruannet õigeaegselt esitama?
7. Mida Te olete lähiajal teinud ja mis Teil on edaspidi plaanis teha, et panna ettevõtteid õigeaegselt majandusaasta aruandeid esitama?

Lisa 3. Dokumendivaatlus

1. Vaatlen Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtete üldandmeid
2. Vaatlen, kui palju Jõgevamaa mikro- ja väikeettevõtetest pole majandusaasta aruannet vaadeldaval aastal esitanud
3. Vaatlen ankeetküsitluse tulemusi